Onbeperkte toegang

Educatief werken met personen met een handicap

Onbeperkte toegang

Educatief werken met personen met een handicap

SOCIUS
Steunpunt voor Sociaal-Cultureel Volwassenenwerk vzw

Onbeperkte toegang

Educatief werken met personen met een handicap

SoCiuS
Steunpunt voor Sociaal-Cultureel Volwassenenwerk vzw
Gallaitstraat 86 bus 4
1030 Brussel
www.socius.be
www.prettiggeleerd.be

Brussel, oktober 2007
D/2007/4393/5

Vormgeving: www.commsa.be

Foto's: Salim Hellalet (Het Grote Plein), Katholieke Vereniging Gehandicapten vzw (Puurs), Antje Proost (Ziekenzorg CM), Linda Roosen ('t Weyerke), Christophe Vander Eecken (Handicum), Tom Van Hoey (VMG), Vereniging personen met een handicap vzw - VFG, Vormingplus - Volkshogeschool Oost-Brabant

Cartoons: www.gripvzw.be

Auteur: Els Bertels (SoCiuS)

Redactie: Lief Van Bael (Vijftact - Gezin en Handicap), Lutgart Rens (Katholieke Vereniging Gehandicapten vormingsbeweging vzw - KVG Vorming), Katia Cousin (Rode Kruis Vlaanderen), Koen Van den Broeck (Landelijke Gilden), Lien Deblaere (Vereniging personen met een handicap vzw - VFG), Bart Schoovaerts (Vormingplus - Volkshogeschool Oost-Brabant), Joke Willaert (Arteveldehogeschool Gent), Liv Colonne (Sociumi)

Met verdere dank aan: Stefan Van Hove, Greet Firlefyn (Vijftact), Greet Conix (KR8 - Vormingswerk voor Mensen met een Verstandelijke Handicap), Karien Van Neyghem (KR8 - Tiens Vormingscentrum voor Personen met een Handicap TIEVO), Koen Deweer (Z11 - Handicum), Sus Maerschalk (Op-Stap-De Kei), Raf Truyers (Zicht op Cultuur), Stef Tienpont (Op-Stap-Werkcentrum voor Inrichtingswerk en Vrijetijdsbesteding WIV), Christine de Vos (Z11 - VIBEG)

© SoCiuS vzw
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Woord vooraf 7

Terminologie 9

1 Personen met een handicap 11

Iedereen is anders 12
Statistiek en profiel 14
Enkele cijfers 14
Vrijetijdsbesteding 15
Sociaal profiel 16
Samenvattend 17

2 Het sociaal-cultureel volwassenenwerk en personen met een handicap 19

3 Praktische tips 25

Aandachtspunten bij de organisatie 27
Materiële aspecten 28
Organisatorisch 28
Informatie en communicatie 28
Educatieve activiteiten 30
Deskundigheidsontwikkeling 31
Aandachtspunten per handicap 32
Personen die slechthorend of doof zijn 32
Personen die blind of slechtziend zijn 34
Personen met een lichamelijke handicap 35
Personen met een verstandelijke handicap 36
Personen met Niet Aangeboren Hersenletsel 37
Personen met autismespectrum 38

Inhoud

4 Goede praktijken 39

Getuigenis van een KVLV-lid 40
Voordracht ‘Gezonde voeding’ 41
Kijkoren en proefneuzen.....42
Creatief-agogisch project op maat van NAH 44
Kunstenfestival DOEN! 47

5 Deskundige organisaties 51
Verenigingen uit het sociaal-cultureel volwassenenwerk.....52
Vormingsorganisaties uit het sociaal-cultureel volwassenenwerk.....53
Bewegingen uit het sociaal-cultureel volwassenenwerk.....55
Belangenorganisaties.....55
Toegankelijkheid.....56
Andere.....57

Slotwoord 59

Bibliografie 60

Woord vooraf

In het sociaal-cultureel volwassenenwerk zou iedereen een rol moeten kunnen opnemen als actief of passief lid, (bestuurs)vrijwilliger, deelnemer aan vormingsactiviteiten, medewerker... Maar in de praktijk blijkt dat niet iedereen een even gemakkelijke toegang heeft tot organisaties uit het *sociaal-cultureel volwassenenwerk*. Deze organisaties bereiken ook niet iedereen.

Zo kunnen *personen met een handicap* problemen of knelpunten ervaren om deel te nemen aan activiteiten in het sociaal-cultureel volwassenenwerk. Soms zijn de locaties moeilijk toegankelijk voor rolstoelgebruikers. Of een persoon met een auditieve handicap woont een vormingsactiviteit bij waar geen visuele ondersteuning voorzien is.

Organisaties uit het sociaal-cultureel volwassenenwerk hebben veel mogelijkheden om een aanbod uit te werken *voor/met personen met een handicap*. Eerst en vooral moeten de knelpunten en problemen die de participatie belemmeren zo goed als mogelijk verminderd worden. Anders kan er geen sprake zijn van een succesvolle deelname.

Deze publicatie wil hierbij een hulp zijn. Ze reikt *handvatten* aan over de manier waarop activiteiten toegankelijker gemaakt kunnen worden. Het gaat om (kleine) aanpassingen, assistentie of begeleiding die noodzakelijk zijn om het participatieprobleem zo goed als mogelijk te verhelpen.

Voorliggende publicatie focust alleen op *educatieve activiteiten* in het sociaal-cultureel volwassenenwerk omdat ze anders te uitgebreid zou worden. De functies van het sociaal-cultureel volwassenenwerk lopen dikwijls door elkaar. Zo is het sociale aspect bij alle activiteiten zeer belangrijk. Het biedt de mogelijkheid om mekaar (beter) te leren kennen en te leren hoe je met elkaar kan omgaan.

Woord vooraf

SoCiuS werkte *samen met deskundige organisaties* uit het sociaal-cultureel volwassenenwerk. Zij beschikken over de vereiste knowhow en expertise om een werking voor/met personen met een handicap op te zetten.

Deze publicatie wil een inleiding geven op het werken met en voor personen met een handicap. In het eerste deel maak je kennis met de doelgroep, zo is er een (statistische) beschrijving. Ook de grote verscheidenheid van de groep 'personen met een handicap' komt aan bod. Daarna gaan we in op de drempels en uitdagingen voor het sociaal-cultureel volwassenenwerk én worden handvatten aangereikt voor het werken voor/met personen met een handicap. Tot slot geven we een overzicht van deskundige organisaties die werken aan een of meerdere aspecten van het thema handicap. Na ieder hoofdstuk worden interessante publicaties/websites vermeld.

De *goede praktijken* geven aan dat werken voor/met personen met een handicap mogelijk is. Ze tonen ook aan dat er mogelijkheden zijn voor alle personen met een handicap. Jouw organisatie kan inspiratie opdoen over hoe zij met personen met een handicap kan omgaan.

We verklaren veel voorkomende termen. Het doel van de terminologielijst is niet om wetenschappelijke definities te maken. Het is in de eerste plaats een hulpmiddel om de terminologie in de tekst te duiden.

Voor de leesbaarheid van de tekst is gekozen voor de hij-vorm. Het spreekt voor zich dat een persoon in realiteit een hij of een zij kan zijn.

Terminologie

De beschrijvingen van de onderstaande termen vonden consensus in de redactieraad.

Diversiteit
Alle aspecten waarop mensen van elkaar verschillen. Diversiteit kan slaan op etnische afkomst, gender, seksuele geaardheid, leeftijd, levensbeschouwing, gezondheidstoestand en dergelijke. Afhankelijk van de context en de situatie zal de ene of de andere dimensie op de voorgrond treden. In deze publicatie slaat de term vooral op het anders-zijn tot het (niet) hebben van een functiebeperking. Er zijn verschillende manieren om om te gaan met diversiteit zoals inclusie, tolerantie, integratie...

Inclusie[1]
Het maatschappelijke proces dat vertrekt vanuit gelijkwaardigheid, antidiscriminatie en de meerwaarde van diversiteit. In dit proces past men de opvattingen en structuren aan aan de verschillen tussen mensen, zodat alle burgers erbij kunnen horen (‘belonging’) en rechten en kansen hebben om evenwaardig te participeren in de samenleving.

Inclusieve samenleving[2]
In een inclusieve samenleving horen alle burgers erbij, ongeacht hun verschillen en met respect voor hun verscheidenheid. Iedereen geniet van gelijke rechten en kansen die het mogelijk maken om gelijkwaardig te participeren.

Functiebeperking
Elke beperking die iemand ervaart omdat hij een lichamelijke, verstandelijke of zintuiglijke stoornis heeft, een psychische aandoening heeft, of medische zorg nodig heeft. De nadruk ligt op de stoornis, op de beperking.

Handicap
Hier is naast de stoornis sprake van een sociale dimensie, met name “elk langdurig en belangrijk participatieprobleem van een persoon dat te wijten is aan het samenspel tussen functiestoornissen van mentale, psychische, lichamelijke of zintuiglijke aard, beperkingen bij het uitvoeren van activiteiten en persoonlijke en externe factoren[3].”
De term handicap duidt op het contact tussen de persoon met een functiebeperking en zijn omgeving. Het legt de nadruk op de tekortkomingen van de omgeving die beletten dat personen met een functiebeperking gelijkwaardig kunnen deelnemen.

1 GRIPvzw.
2 Oprichtingsdecreet Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (7 mei 2004).
3 Oprichtingsdecreet Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (7 mei 2004).

Handicapsituaties
Dit zijn situaties waarin personen met een functiebeperking zich gehandicapt voelen. Bijv. een ontoegankelijk gebouw, een te ingewikkelde administratie, enkel geschreven mededelingen (voor personen met een visuele handicap), enkel gesproken mededelingen (voor mensen met een hoorstoornis).

Ondersteuning[4]
Het ter beschikking stellen van assistentie, hulpmiddelen en/of aanpassingen zodat de persoon met een handicap toegang heeft tot voor hem belangrijke kennis, middelen en relaties die nodig zijn om in de samenleving te kunnen wonen, werken en recreëren.

Aanpassing
Deze maatregelen compenseren de negatieve invloed van een onaangepaste omgeving voor een persoon met een handicap.

Toegankelijkheid[5]
De bereikbaarheid, betreedbaarheid, bruikbaarheid en begrijpbaarheid van de hele leefomgeving voor elke persoon. Toegankelijkheid omvat zowel fysieke als mentale toegankelijkheid.

Redelijke aanpassing
Wat redelijk is, verschilt van situatie tot situatie. Redelijkheid ontstaat in overleg en door communicatie tussen verschillende partijen. In het kader van de wet ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie is het aan de rechter om te bepalen wat redelijk is. Het niet uitvoeren van een redelijke aanpassing wordt in deze wet als een discriminatie beschouwd en is dus strafbaar.

Een reguliere vereniging organiseert bijvoorbeeld voor zijn leden een weekenduitstap. Een van de deelnemende leden moet gebruikmaken van een rolstoel. Om ervoor te zorgen dat dit lid kan participeren wordt een verblijfsaccommodatie gekozen die voldoende toegankelijk is. Ook sommige van de geplande activiteiten worden aangepast, bijv. een toegankelijke wandeling of een museum dat toegankelijk is voor rolstoelen. Beide partijen doen water in de wijn. De persoon in de rolstoel kan niet alle groepsactiviteiten meedoen en de vereniging past het programma én de verblijfsaccommodatie aan.

4 Van Hove op basis van Vermeer (2000, p.12) in Loysch.
5 Toegankelijkheidsoverleg Vlaanderen.

1
Personen met een handicap

1 Personen met een handicap

Iedereen is anders

Iedereen is anders. Mensen verschillen qua geslacht, seksuele geaardheid, etnische afkomst, lichamelijke eigenschappen, leeftijd... Diversiteit betekent een rijkdom voor de samenleving omdat vele verschillende visies, ervaringen... kunnen bijdragen tot bredere discussies, oplossingsstrategieën en inzichten in eventuele problemen. Door iedereen de kans te bieden om gelijkwaardig te participeren in bijv. een vereniging of tot het deelnemen aan activiteiten van een volkshogeschool, zal de diversiteit in organisaties en activiteiten tot uiting komen. Mensen met een diverse achtergrond en eigenschappen kunnen zo echt deelnemen en mee vormgeven aan de maatschappij. Iedereen heeft daar ook recht op.

Ook personen met een handicap maken deel uit van een diverse samenleving. Ze zijn verschillend van anderen omdat ze een structurele beperking hebben die frequent om aanpassingen vraagt, bijv. een lichamelijke handicap, verstandelijke handicap, zintuiglijke handicap, psychische handicap, chronische ziekte...
Personen met een handicap zijn net als anderen in de eerste plaats burgers en geven zelf vorm en inhoud aan hun leven. Het zijn mensen met kansen, rechten, mogelijkheden... Ze maken onze samenleving boeiender en rijker. De samenleving wordt uitgedaagd om om te gaan met mensen die anders zijn.

Personen met een handicap worden nu algemeen erkend als actieve burgers met eigen keuzes, rechten en plichten, met groeimogelijkheden. Aanvankelijk ging men vooral uit van de verzorging en bescherming van personen met een handicap. Sinds de jaren ‘90 van de vorige eeuw focust men ook op het recht op zelfstandigheid en zelfbeschikking. Zij kunnen (meestal) zelf aangeven aan welke activiteiten ze graag wensen te participeren, hoe en met wie ze willen wonen... Ze moeten zelf kunnen kiezen wie hen daar bij steunt, wanneer en hoe dat gebeurt. Een handicap is in dit denkkader niet zozeer een kenmerk van een individu, maar wordt opgevat als een sociaal fenomeen. Dit wil zeggen dat mensen met een handicap inderdaad een handicap hebben, maar dat de omgeving de échte handicap bepaalt. De omgeving is met andere woorden niet altijd aangepast en verhindert mensen met een handicap om volwaardige sociale rollen op te nemen en om volwaardig deel te nemen aan het maatschappelijke leven. Iemand die een rolstoel nodig heeft om zich te verplaatsen, heeft pas een probleem als de stoep niet breed genoeg is of de winkelrekken veel te hoog zijn. Door de omgeving, zoals de openbare weg én de winkel, ondervindt de persoon moeilijkheden om zich te verplaatsen en om boodschappen te doen.

De dag van vandaag wordt in het algemeen erkend dat de maatschappij zal moeten veranderen en ervoor moet zorgen dat barrières afgebroken worden of onbestaande zijn. Een handicap wordt onder andere bepaald door de manier waarop de maatschappij is georganiseerd.
Zo neemt elektronica een groeiende plaats in bij dagelijkse handelingen. Zo worden bijvoorbeeld loketten in banken en gemeentehuizen gedeeltelijk vervangen door websites en elektronische inschrijvingsformulieren... Maar deze elektronica is niet altijd toegankelijk. Met behulp van passende ondersteuning moeten alle personen in de maatschappij kunnen groeien en leven. Er wordt naar gestreefd dat personen met een handicap automatisch en integraal deel uitmaken van de samenleving en een evenwaardige plaats innemen met hun eigen mogelijkheden en beperkingen. Dit noemt men de inclusieve samenleving. Dit wil niet zeggen dat iedereen altijd en overal moet participeren. Wel moet iedereen de kans krijgen om te participeren waar en wanneer hij dat wenst.

Gelijklopend met het denken over handicap evolueert ook het taalgebruik[6]. Vroeger zag men vooral de beperking en niet de persoon met de handicap. Men zag vooral wat mensen niét kunnen. Men sprak zo over ‘gehandicapten’ of ‘doven’. Nu stelt men de persoon centraal. Verder in de tekst wordt dan ook gesproken over:
- personen met een handicap;
- personen met een auditieve/visuele/fysieke/verstandelijke… handicap;
- rolstoelgebruiker;
- atleten met een handicap;
- …

Meer weten?

- Wet ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie (10/05/2007)
  http://www.diversiteit.be/CNTR/NL/discrimination/legislation/dnr-leg_intro.htm
- Gelijkekansenbeleid Vlaanderen
  http://www.gelijkekansen.vlaanderen.be/
- VN-conventie met betrekking tot gelijke rechten van personen met een handicap (13/12/2006)
  http://www.diversiteit.be/CNTR/NL/discrimination/legislation/dnr-leg_intro.htm
- VN – Standaardregels betreffende het bieden van gelijke kansen voor gehandicapten Resolutie 48/96 (04/03/94)
  http://www.cg-raad.nl/volwaardigburgerschap/vnregels.html

6 Taalgebruik en terminologie bij mensen met een handicap op www.gripvzw.be (themabank).

Statistiek en profiel[7]

Achter de term 'persoon met een handicap' schuilt een individu. We geven hier wat cijfermateriaal om een concreter beeld te krijgen over wie een persoon met een handicap kan zijn. Dit beeld is uiteraard algemeen. In eerste instantie is het individu het voornaamste referentiepunt.

Er is weinig cijfermateriaal. De bestaande statistieken zijn weinig genuanceerd én bovendien worden in de verschillende studies onder meer verschillende definities en leeftijdsgroepen als uitgangspunt genomen. Zo is er soms sprake van personen met een functiebeperking en soms van personen met een handicap. Hierdoor is het moeilijk om onderzoeksresultaten te vergelijken of oorzakelijke verbanden te leggen. Verder in dit hoofdstuk hanteren we per geciteerde studie de terminologie die door de onderzoekers gebruikt werd.
Er wordt hieronder geen cijfermateriaal opgenomen over subgroepen van personen met een handicap. Het gaat hier over alle handicaps. Belangrijker om te weten is dat personen met een handicap beperkingen en problemen ervaren in hun participatie aan het maatschappelijke leven.

Enkele cijfers[8]

Personen met een handicap vormen een relatief grote groep mensen in Vlaanderen: 15,9% van de mensen tussen 18-85 jaar zegt zelf een handicap of langdurige gezondheidsproblemen te hebben. Vlamingen met een handicap zijn geen onbekenden voor de meeste Vlamingen: 54% van de Vlamingen heeft persoonlijk contact met mensen met een handicap. Het vaakst zijn dat vrienden, de ruimere familieleden of buren. Maar toch is het zeker niet zo dat iedereen contact heeft met personen met een handicap.
Vlamingen met functiebeperkingen hebben gemiddeld een kleiner netwerk belangrijke vertrouwenspersonen dan mensen zonder functiebeperkingen. Onder meer ouderdom en functiebeperkingen grijpen in op sociale contacten en op de netwerken van mensen. Ze verhogen de kans op een beperkte reikwijdte van vertrouwelijke contacten. Net iets meer dan de helft (51%) van alle mensen met een functiebeperking heeft iemand anders met een functiebeperking in zijn netwerk. Voor de Vlamingen zonder functiebeperkingen gaat het om een kwart.
In het algemeen geldt dat hoe dichter mensen met een handicap in de omgeving van mensen komen, bijv. als collega of buur, hoe kleiner het draagvlak is. Verder maakt

7 We baseerden ons op verschillende bronnen die elk een andere vraagstelling, regio en leeftijdscategorie hanteren. Ook het jaartal van de onderzoeken varieert.
8 APS-survey 2004 in Tijdschrift voor Welzijnswerk. Onderzoeksgebied: 18-85j, Vlaams Gewest en Nederlandstalige bevolking in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Personen met een functiebeperking zijn graag creatief bezig.

een Vlaming een onderscheid tussen categorieën handicaps. Zo worden mensen met een lichamelijke handicap anders/positiever gewaardeerd dan mensen met een verstandelijke handicap. Als de Vlaming zou kunnen kiezen, prefereert hij de minder zorgbehoevenden boven de meer zorgbehoevenden als buur.

Vrijetijdsbesteding

Er zijn meer personen met functiebeperkingen die nooit deelnemen aan activiteiten zoals een popconcert, klassiek concert, bibliotheekbezoek... dan personen zonder functiebeperking. Een uitzondering hierop is 'creatief bezig zijn' waaraan personen met een functiebeperking meer deelnemen dan personen zonder functiebeperking. Een verklarende factor zou kunnen zijn dat de onderzochte culturele activiteiten een zekere verplaatsing vergen om te kunnen deelnemen. Creatief bezig zijn daarentegen kan thuis gebeuren.[9]

Deze lijn kan ook doorgetrokken worden naar het al dan niet lid zijn van een vereniging. De participatie van personen met functiebeperkingen aan het verenigingsleven ligt lager dan van mensen zonder functiebeperkingen of dan die van de totale bevolking[10].

9 APS-survey 2002 in Stativaria 34. Onderzoeksgebied: 18-64j, Vlaams Gewest en Nederlandstalige bevolking in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

10 APS-survey 2002 in Mensen met functioneringsproblemen in de APS-survey 2002. Onderzoeksgebied: 18-64j, Vlaams Gewest en Nederlandstalige bevolking in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Sociaal profiel

Personen met een functiebeperking hebben in het algemeen een lagere opleiding genoten dan personen zonder functiebeperkingen[11]. In het algemeen wordt aanvaard dat er een verband is tussen het initieel scholingsniveau en de mate waarin nascholing of vorming gevolgd wordt in de verdere levensloop. Hoe lager het initiële niveau des te minder men participeert aan nascholing. Dit wordt ook vastgesteld bij personen met een functiebeperking. Slechts 9,4% van deze groep volgde nog een bijkomende opleiding na zijn basisopleiding (tot en met universiteit) tegenover 27,3% bij personen zonder functiebeperkingen[12].

Niet alleen het scholingsniveau, ook de werkzaamheidsgraad bij mensen met functiebeperkingen ligt lager dan bij mensen zonder functiebeperkingen, zowat 39,6% tegenover 68,4%. De vergelijking tussen de tewerkstelling van mensen zonder beperking en mensen met lichte beperkingen levert een kleiner verschil (68,4% tegenover 48%), maar in vergelijking met mensen met zware beperkingen is het verschil zeer groot (68,4% tegenover 24,8%). Slechts één persoon op de vier met een zware beperking is aan het werk. Bij de hele groep met lichte functiebeperkingen is de helft niet actief en in het geval van zware beperkingen is zelfs 2/3 inactief[13].

De lagere (na)scholings- en werkzaamheidsgraad van personen met een handicap kan voor een deel verklaard worden doordat ze zich in het algemeen situeren in de oudere leeftijdscatergorieën. Dat deze groep mensen ouder is, heeft een aantal oorzaken. Er is de verbeterde geneeskunde, de overlevingskansen na zware verkeersongevallen zijn groter, en naarmate men ouder wordt[14], is de kans op het krijgen/hebben van een handicap reëel. Daarom zijn mensen met een handicap ook meer dan de gemiddelde Vlaming terug te vinden in het weduwnaarschap én het niet (meer) hebben van kinderen ten laste.

Percentage personen met functiebeperkingen, onderverdeeld per leeftijdsgroep.[15]

Leeftijd (in jaren)	%
90+	61,01
80-89	52,98
70-79	40,39
60-69	28,37
50-59	22,84
40-49	15,42
30-39	9,25
20-29	5,92

11 APS-survey 2004 in Vlaanderen Gepeild. Onderzoeksgebied: 18-85j, Vlaams Gewest en Nederlandstalige bevolking in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.
12 APS-survey 2003 in Inclusiespiegel Vlaanderen. Onderzoeksgebied: 18-64j, Vlaams Gewest en Nederlandstalige bevolking in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.
13 Socio-economische enquête 2001 in Stativaria 34. Onderzoeksgebied:15-64j, Vlaanderen.
14 Socio-economische enquête 2001 in Handblad. Onderzoeksgebied: 15-64j, Vlaanderen.
15 10 à 15% in Handblad, nr. 22, juni 2005

Samenvattend

Personen met een handicap vertonen in het algemeen een zeer specifiek sociaal profiel. Dat maakt duidelijk dat op vlak van sociaal contact, gezin, werk, opleiding en leeftijd, Vlamingen met functiebeperkingen een andere sociale positie innemen dan de overige Vlamingen.
Een profiel kan omschreven worden en het cijfermateriaal geeft een algemeen beeld. Dé persoon met een handicap bestaat echter niet. De persoon die je voor ogen houdt, is de persoon waarmee men contact heeft of waarop de organisatie zich richt. Dan ben je als organisatie pas echt in staat om in te spelen op situaties waarbij personen met een handicap beperkingen en problemen ervaren in hun participatie.

Meer weten?

- Vlamingen met een handicap of langdurige gezondheidsproblemen. Een verkennende schets van hun sociale positie en hun situatiebeleving aan de hand van concrete onderzoekscijfers (stativaria 34 – maart 2005)
  http://aps.vlaanderen.be/statistiek/publicaties/pdf/stativaria/stat34/stat34.pdf
  In deze studie komen zowel objectieve aspecten als subjectieve belevingsaspecten aan bod van de Vlamingen die last hebben van één of meerdere langdurige ziekten, langdurige aandoeningen of handicaps. Allereerst wordt de vraag gesteld hoe groot deze groep Vlamingen eigenlijk is en hoe het gesteld is met de arbeidsdeelname. Vervolgens wordt een beeld geschetst van het sociale netwerk en de vrijetijdsbesteding. Ten slotte wordt deze Stativaria afgerond met de analyse van aspecten van de beleving van de eigen maatschappelijke positie.
- Inclusiespiegel Vlaanderen. De deelname van personen met een beperking aan de samenleving.
  www.gripvzw.be/meetindicatoren/publicatie
  Deze publicatie bundelt cijfergegevens over de maatschappelijke participatie van personen met een beperking. Er wordt ook een set sleutelindicatoren voor het meten van inclusie weergegeven.

2

Het sociaal-cultureel volwassenenwerk en personen met een handicap

2 Het sociaal-cultureel volwassenenwerk en personen met een handicap

Het sociaal-cultureel volwassenenwerk moet beschikbaar en toegankelijk zijn voor personen met een handicap net zoals het dat is voor anderen. Om personen met een handicap te laten participeren aan het sociaal-cultureel volwassenenwerk zijn voldoende ondersteuning, redelijke aanpassingen en de juiste mentaliteit nodig. Hierdoor verhoogt de toegankelijkheid van de sector en zullen meer personen met een handicap de weg vinden naar het sociaal-cultureel volwassenenwerk. Door een toegankelijker en uitgebreider vrijetijdsaanbod krijgen deelnemers met een handicap meer keuzevrijheid en onafhankelijkheid. Het individu kan zijn eigen leven meer in handen nemen en het stimuleert eveneens de persoonlijke ontwikkeling.

Meer deelnemers met een handicap bereiken, heeft als voordeel dat er een grotere deelnemersmix ontstaat waardoor meer contacten met andere ervaringen gerealiseerd worden. Respect hebben voor anderen of leren omgaan met het anders zijn van de ander is dan ook een aandachtspunt van het sociaal-cultureel volwassenenwerk. Het genuanceerd denken over ‘anders zijn’ en de vaardigheid om met diversiteit om te gaan, is een belangrijke bijdrage aan de realisatie van een maatschappij waarin het voor iedereen goed is om te leven. Als de openheid en het respect aanwezig zijn voor elkaars eigenheid voelen mensen zich gewaardeerd en zullen ze voluit mee participeren. Niet alleen de persoon met een handicap zelf maar ook anderen moeten (leren) omgaan met beperkingen (van anderen).

De moderne samenleving legt de lat steeds hoger voor het individu dat een unieke levensloop doormaakt. Er wordt verwacht dat iedereen zijn eigen keuze bepaalt. Maar een te grote individuele verantwoordelijkheid kan ook verstikkend werken. Verder wordt van iedereen een grotere veranderingsbereidheid geëist waardoor men nieuwe (sociale) vaardigheden moet ontwikkelen. Het sociaal-cultureel volwassenenwerk kan niet aan de kant blijven staan en heeft een blijvende ondersteunende opdracht ten aanzien van bepaalde bevolkingsgroepen zodat hun participatie aan de maatschappij gegarandeerd wordt. Zo zou het deelnemers kunnen ondersteunen bij het maken van keuzes in het activiteitenaanbod of bij het helpen formuleren van hun leerbehoeften. Verder hebben personen met een handicap dikwijls een beperkter draagvlak en zijn ze hierdoor kwetsbaarder voor bijv. commerciële initiatieven. Ook hieraan kan aandacht geschonken worden.

Niet alleen de persoon met een handicap zelf maar ook anderen moeten (leren) omgaan met beperkingen (van anderen).

Er zijn verschillende manieren om de participatie aan educatieve activiteiten te realiseren. Dit kan via de inclusieve of via de categoriale benadering. Bij een inclusieve aanpak zal de deelnemersgroep bestaan uit personen met en personen zonder handicap. Dit kan bereikt worden door bijv. een open aanbod waarop vrij ingeschreven kan worden. Een categoriale aanpak houdt in dat de deelnemersgroep homogener is samengesteld. Dit kan bijv. gerealiseerd worden door een gesloten aanbod.
De keuze van benaderen is afhankelijk van vele factoren zoals het onderwerp, de locatie... en zal onder meer aangegeven worden door de persoon met de handicap zelf. Het is moeilijk zoniet onmogelijk te bepalen of te veralgemenen voor wie in een situatie inclusieve of doelgroepspecifieke activiteiten het meest geschikt zijn.
Inclusief of categoriaal werken mag elkaar niet in de weg staan, beide kunnen elkaar perfect aanvullen. Het belangrijkste is dat de persoon met een handicap zich goed voelt.

Een inclusieve benadering vraagt van de organisatie dikwijls een extra inzet van middelen én/of mensen. Ook van de persoon met een handicap vraagt dit meestal een extra inspanning. Van de andere deelnemers wordt dan weer een inspanning gevraagd om hiermee te leren omgaan. Deze personen hebben hierin evenzeer begeleiding nodig. Inclusief werken wil soms zeggen dat je voorrang geeft aan bepaalde deelnemers zodat ze evenveel kansen hebben om ten volle aan de activiteit te kunnen deelnemen.

Inclusieve activiteiten kunnen op verschillende manieren aangepakt worden.
Enkele voorbeelden:

- Activiteiten in de organisatie die openstaan voor personen met/zonder handicap. Hierbij vormt meestal of de ene of de andere groep een meerderheid.
- Het uitnodigen van vormingswerkers uit het reguliere circuit of andersom.
- Activiteiten voor personen met een handicap in het reguliere circuit laten plaatsvinden.

Het eindresultaat van een inclusieve benadering is een rijkere en meer diverse leefomgeving waar respect is voor de verschillen en mensen er kunnen mee omgaan. In het sociaal-cultureel volwassenenwerk is niet het product maar het (groeps)proces het belangrijkste aspect van de activiteiten. Hierdoor is een gemixte samenstelling alleen maar een voordeel. Waarschijnlijk blijft het moeilijkheid om deze verscheidenheid als voordeel te zien.
Bij educatieve activiteiten die opgezet worden om personen met en zonder handicap samen te brengen, is het aspect van ontmoeting in een min of meer informele context essentieel. De inhoud van de activiteit is dan idealiter niet gericht op de handicap, maar op een gemeenschappelijke belangstelling. Veel vooroordelen, barrières en weerstanden blijken te verdwijnen op het moment dat mensen mét en zonder handicap gewoon dingen samen doen.

Een categoriale aanpak is onder meer geschikt als mensen met een herkenbare groep samen willen zijn. Soms kan het ook fijn zijn om in vergelijking met de anderen geen extra inspanning te moeten leveren om de drempel, veroorzaakt door de handicap, te verlagen. De keuze om deel te nemen aan een categoriaal aanbod kan ook te maken hebben met het feit dat de omkadering volledig is uitgewerkt.

Werken met personen met een handicap vraagt een zekere deskundigheid. De personen met een handicap zijn zelf uiteraard ervaringsdeskundige en zijn de eerste bron. De expertise kan op verschillende manieren verworven worden. Organisaties met een regulier aanbod kunnen bijv. begeleid en ondersteund worden door deskundige organisaties. Zij kunnen het aanspreekpunt zijn bij pilootprojecten. Blijvende (in)formele contacten met deskundige organisaties zijn van belang om terug te kunnen vallen op hun expertise. Niet alleen in het sociaal-cultureel volwassenenwerk zijn deskundige organisaties beschikbaar. Belangrijke informatiebronnen kunnen verder ook familie, mantelzorgers, mediatoren, welzijnszorgers... zijn. Verder kan deskundigheid opgebouwd worden via het uitproberen en het leren uit ervaring. Niet alleen de professionele medewerkers maar ook de vrijwilligers bouwen deskundigheid op. Ook zij bepalen mee of iemand zich welkom voelt in een organisatie.

Omgaan met diversiteit vraagt creativiteit, openheid en deskundigheid van sociaal-culturele werkers. De opvatting dat de bekwaamheid voor het werken met personen met een handicap alleen bij de specialisten terzake ligt, is niet terecht. Vormingswerkers die de stap willen zetten om met personen met een handicap te werken, moeten voldoende geïnformeerd zijn en eventueel onder begeleiding een aantal ervaringen meekrijgen. Maar dat hoeft geen onoverkomelijk probleem te zijn omdat de meeste vormingswerkers immers iets kennen van groepswerk, differentiëren, motiveren, inzet, flexibiliteit... De professionele werkers hebben met andere woorden al een reflex om het aanbod en de omgeving aan te passen aan de doelgroep.

Contacten tussen organisaties die deskundig zijn op het vlak van personen met een handicap en andere organisaties zijn niet alleen belangrijk om de deskundigheid van de medewerkers te verhogen. Door de contacten krijgen leden/deelnemers de gelegenheid om anderen te ontmoeten waar ze anders nooit mee te maken krijgen. Ook de doorstroming naar reguliere organisaties kan zo vergemakkelijkt worden. Deelnemers met een handicap die geproefd hebben van de mogelijkheden van een reguliere organisatie kunnen makkelijker gestimuleerd, begeleid en gesteund worden om nadien nogmaals te kiezen voor het aanbod van een reguliere organisatie.

Voorbeeld

Met het project ‘Label Cultuursleutel’ **wil Het Grote Plein**[15] **iedereen extra ondersteuning geven voor, tijdens en na het bijwonen van een bestaand cultureel programma of museumbezoek. Label is ‘De Cultuursleutel’. Voor personen met een beperking of handicap betekent de cultuursleutel dat het betrokken cultuur- of gemeenschapscentrum de mogelijkheid tot extra ondersteuning biedt (zowel fysiek als verstandelijk) bij deelname aan het culturele aanbod. Dit kan wanneer het centrum er tijdig van verwittigd wordt dat de persoon met een beperking of een handicap die graag een activiteit bijwoont, wil gebruik maken van de cultuursleutel. De cultuursleutel houdt in dat je bij elk programma het volgende kan vragen:**

- **een eenvoudige uitleg over het centrum en de voorstellingen;**
- **een rondleiding in het centrum;**
- **extra hulp als je in een rolstoel zit.**

Het sociaal-cultureel volwassenenwerk kan ervoor zorgen dat deelnemers positieve ervaringen hebben. Dit kan door kansen te bieden om voldoende zelfvertrouwen te ontwikkelen. Een eerste vereiste is dat deelnemers de eigen mogelijkheden én gebreken kennen. Mensen staan sterker als ze met hun eigen beperking kunnen omgaan.

15 Bron: http://www.cultuurnet.be/front/inhoud/detail.jsp?id=153893.

Samengevat heeft het sociaal-cultureel volwassenenwerk veel uitdagingen.
Ten aanzien van personen met een handicap is dat onder andere:

- het aanbod van vrijetijdsbesteding toegankelijk(er) maken;
- ook voldoende aanbod ontwikkelen dat aangepast is aan hun mogelijkheden en beperkingen;
- deelnemers met een handicap laten doorstromen, toeleiden, begeleiden, ondersteunen en coachen;
- openheid creëren voor gemengde groepen bij deelnemers;
- begeleiden van het omgaan met en waarderen van verschillen in de samenleving;
- de samenleving beïnvloeden/sensibiliseren zodat zoveel mogelijk drempels weggewerkt worden die participatie belemmeren.

Voorbeeld[16]

De Houtemse KWB[17] organiseerde het nieuwe initiatief Tafelen met Anderen. De culinaire uitstap naar Gent was met personen met een verstandelijke handicap én met eigen leden. De voorzitter stelt dat gezellig tafelen met vrienden en gelijkgezinden de sterkte is van de vereniging. Die sterkte wordt aangewend om er mensen bij te betrekken die door hun gezondheidstoestand, handicap of leeftijd minder kansen hebben om gezellig op uitstap te gaan. Door samen te werken met het plaatselijke Huize Vander Schueren was KWB zeker van de deelname van de deelnemers met een handicap én kregen ze informatie over assistentie.

16 Bron: Het Nieuwsblad 8 december 2006, Vlaamse Uitgeversmaatschappij.
17 Kristelijke Werknemersbeweging.

3
Praktische tips

3 Praktische tips

Een organisatie toegankelijker maken, vergt wat creativiteit maar soms kan je met het doorvoeren van enkele aanpassingen al een heel eind geraken. We erkennen dat het niet altijd vanzelfsprekend is om educatieve activiteiten open te stellen of een aanbod uit te werken voor/met personen met een handicap. Een persoon met een handicap die wil deelnemen aan educatieve activiteiten in het sociaal-cultureel volwassenenwerk zou dat in de best mogelijke omstandigheden moeten kunnen.
Of iemand belemmerd wordt in zijn deelname hangt vaak af van kleinere aspecten. Maar een organisatie is zich niet altijd bewust van de bestaande belemmeringen. De organisatie zou moeten weten welke gevolgen bijvoorbeeld het communicatiebeleid heeft voor de potentiële deelnemer. Een vormingsaanbod dat alleen te raadplegen is via een website sluit een aantal geïnteresseerden uit, met name degenen die geen internetverbinding hebben. Een klein lettertype is dan weer niet toegankelijk voor personen die slechtziend zijn.

Tips van deskundige organisaties en personen met een handicap zelf helpen je al een eind op weg om de belemmeringen weg te werken. Maar het is niet voldoende te weten welke handicap iemand heeft of tot welke categorie handicap iemand behoort. Welke problemen iemand ervaart, is uiteindelijk het belangrijkste en dit is ook zeer persoonsgebonden.

Aandachtspunten bij de organisatie

Algemeen

Je kan op een gemakkelijke manier een beeld krijgen van de mate van toegankelijkheid van je organisatie door de volgende vragen te stellen:

- **Heeft de organisatie een visie over personen met een handicap?**
  De visie zou duidelijk moeten maken waarom en hoe de organisatie wil werken met/rond personen met een handicap. De visie kan ook beschrijven wat redelijke aanpassingen zijn voor de organisatie. Het is immers niet haalbaar dat iedere organisatie in alle situaties openstaat voor alle vragen van een persoon met een handicap.
- **Is er structurele aandacht voor toegankelijkheid van personen met een handicap?**
  Aanpassingen doen of het mogelijk maken van assistentie en begeleiding vergen permanente aandacht. Dat kan geformuleerd worden in bijv. een beleidsplan, kwaliteitszorgsysteem en/of stappenplan. Dit houdt ook in dat alle medewerkers op de hoogte zijn van het belang dat een organisatie hieraan hecht.
- **Is de organisatie toegankelijk voor personen met een handicap?**
  Toegankelijkheid is ruimer dan materiële toegankelijkheid. Ook de immateriële toegankelijkheid zoals de begeleiding door de vormingswerker én de open mentaliteit van alle deelnemers en medewerkers zijn belangrijke aandachtspunten. Het personeel zou bij een telefonische contactname duidelijk moeten maken dat er bijv. geen probleem is om de geleidehond mee te brengen.
- **Hoe kan de organisatie de toegankelijkheid verhogen?**
  Soms zijn redelijke aanpassingen wenselijk of noodzakelijk[18] of moeten bestaande barrières gesloopt worden. Die kunnen slaan op de inrichting van gebouwen, ontoegankelijk/geen openbaar vervoer, negatieve attitudes van vormingswerkers en/of andere deelnemers, de inhoud en de organisatie van het aanbod, de communicatie van de organisatie... De aanpassingen zijn onder meer afhankelijk van de personen met een handicap waarop de organisatie zich richt. Heel dikwijls zullen de aanpassingen ook gewaardeerd worden door deelnemers die geen handicap hebben. Iedereen heeft immers baat bij een overzichtelijke folder of voldoende lichtinval!

18 De 'wet ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie' (10 mei 2007) stelt dat het niet uitvoeren van redelijke aanpassingen discriminerend is.

Materiële aspecten

- Ga de algemene fysieke toegankelijkheid van het gebouw na zoals bijv. de locatie, de verlichting, trappen, sanitair;
- Maak werk van een betere toegankelijkheid van de lokalen;
- Bekijk de mogelijkheid tot toegankelijk (openbaar) vervoer;
- Bekijk of de totale kostprijs, deelnamegeld, vervoerskost, begeleidingskost... van de activiteit geen drempel vormt.

Meer weten?

Gezin en Handicap, Millenium toegankelijkheidsgids, Gezin en Handicap, Antwerpen, 1998.

Organisatorisch

- Laat diversiteit aan bod komen en bekijk het als een meerwaarde/verrijking voor de organisatie;
- Wees zelfkritisch: kunnen verschillende doelgroepen aan bod komen? Neem de dominante commerciële waarden en normen in de samenleving niet als kader over;
- Creëer een atmosfeer waarin over verschillen en moeilijkheden gesproken kan worden door medewerkers en deelnemers;
- Streef attitudevorming en bewustwording van het personeel na;
- Bouw een vertrouwensrelatie uit met de deelnemers;
- Werk een procedure uit als mensen aangeven dat ze een handicap hebben. Neem daarin onder meer op welke informatie aan wie wordt doorgegeven. Het is niet (altijd) noodzakelijk dat iedereen op de hoogte is;
- Maak voor deelnemers met een handicap begeleiding of assistentie mogelijk;
- Hou rekening met praktische moeilijkheden zoals vervoersproblemen;
- Ga na welke activiteiten geschikt zijn voor een gemengde groepssamenstelling en welke niet;
- Vraag (aan de doelgroep) feedback over de manieren waarop jouw organisatie toegankelijkheid nastreeft.

Informatie & communicatie

- Behandel mensen als individuen en niet als iemand behorende tot een doelgroep. Niemand wenst een label;
- Gebruik de correcte termen, bijv. persoon met een handicap en niet mindervalide;
- Spreek de persoon met de handicap aan en niet de begeleider;
- Vraag aan de personen zélf wat het best voor hen werkt, zij zijn de experts;

Tips van deskundige organisaties en personen met een handicap zelf helpen je al een eind op weg.

- Vraag regelmatig expliciet naar informatie: ‘Waarmee moeten we rekening houden?’
- Neem geen betuttelende houding aan en blijf vragen tot je begrepen hebt wat er bedoeld wordt;
- Vraag meer uitleg over de handicap indien nodig;
- Zorg dat personen met een handicap weten welke voorzieningen er voor hen getroffen kunnen worden:
- Signaleer dit in alle publicaties/folders, communicatiekanalen;
- Vertel het publiek dat je toegankelijk bent, of niet of slechts gedeeltelijk (bijv. parking, openbaar vervoer, toegang tot het gebouw-sanitair-cafetaria-...).
- Besteed aandacht aan alle aspecten van de communicatie:
- schrijf in begrijpbare en eenvoudige taal, gebruik herkenbare pictogrammen, kies eenvoudige en duidelijk leesbare lettertypes en een heldere lay-out;
- omschrijf duidelijk wat geleerd kan worden;
- houd intellectuele en mentale drempels van je boodschap en het gekozen kanaal klein;
- bied informatie in alle vormen en op zoveel mogelijk verschillende manieren aan: op papier, via internet, mondeling.
- Plaats toegankelijke informatieborden/bewegwijzering;
- Zonder je af bij indiscrete vragen met de persoon in kwestie;

- Informeer eventuele tussenpersonen over je educatieve aanbod, dit is belangrijk voor de toeleiding van deelnemers;
- Hou rekening met afspraken van de deelnemers met hun instelling;
- Deel mee aan de deelnemers dat geleide- en hulphonden geen speelkameraden zijn en dat men er niet mag aankomen;
- Vermeld non-verbale signalen, bijv. 'iedereen knikt nu';
- Een buddy kan helpen om de informatie te 'vertalen'.

Voorbeeld

Dinamo organiseert cursussen in het Cultureel Centrum De Warande in Turnhout. De praktijk leerde hen dat mensen met een licht verstandelijke handicap niet vlug de stap zetten om deel te nemen aan een workshop van Dinamo. Daarom begonnen ze met het Knipoog-project: inclusieve workshops waaraan tegelijkertijd mensen met een lichte verstandelijke handicap en mensen zonder handicap deelnemen. In hun brochure en website zijn de knipoogactiviteiten makkelijk te herkennen aan de hand van het logo.

Meer weten?

Haesaert L, Over de drempel. Toegankelijke communicatie en informatie voor doelgroepen met een handicap. Vanden Broele, Brugge, 2006 (o.a. Checklist voor Plan van Aanpak Toegankelijkheid).

Educatieve activiteiten

- Hanteer correct taalgebruik;
- Creëer een open en veilige sfeer;
- Voorzie dat iedere deelnemer aan bod kan komen. Hou dus rekening met individuele mogelijkheden, tempo, kennis, vaardigheden;
- Heb respect voor eigenheid;
- Streef een gelijkwaardige benadering na;
- Ga uit van de intrinsieke mogelijkheden waarover personen met een handicap beschikken zodat een zo groot mogelijke en volwaardige participatie gerealiseerd kan worden. Vertrek van iemand zijn ervaringen en kennis, van de mogelijkheden

en breng die ter sprake;
- Maak de persoonlijke of technische begeleiding tot een essentieel onderdeel van de leeromgeving;
- Varieer in aanpak, bijv. eerder praktisch dan weer theoretisch. Wanneer iets geschreven wordt, lees het dan ook voor;
- Vraag feedback aan de ervaringsdeskundige;
- Hou de groepsdynamica in het oog.

Voorbeeld

PRH[19] heeft ervaring met het inschrijven in het reguliere aanbod van deelnemers die blind en/of slechtziend zijn. Hiervoor zijn beperkte aanpassingen noodzakelijk, zoals het vooraf kopiëren van cursusteksten in een groter lettertype voor personen die slechtziend zijn. Het omzetten van cursusteksten in braille voor de persoon die blind is. Tijdens de cursus werken sommige met een pc met leesregel. De vormingswerker benoemt wat ze op het bord schrijft. Andere deelnemers hebben aanvankelijk koudwatervrees maar vertonen al vlug goodwill om de personen te begeleiden naar de pauzeplaats. Dit laatste is enkel nodig als de deelnemers met een visuele beperking het gebouw nog niet goed kennen.

Deskundigheidsontwikkeling

- Uitgebreide medische kennis is niet vereist, je kan bijkomende informatie opzoeken;
- Ontwikkel deskundigheid in je personeelsbestand én bij de vrijwilligers. Geen vertrouwen krijgen van personen met een handicap kan het gevolg zijn van ondeskundig handelen van een van de medewerkers. Daarom is het belangrijk dat alle medewerkers over vaardigheden beschikken die blijk geven van een stijlvolle omgang zoals respectvol taalgebruik en empatisch vermogen;
- Ervaringsdeskundigen (personen of organisaties) aanspreken en inschakelen;
- Probeer activiteiten en samenwerkingsverbanden uit, al doende leert men welke aanpak het meest geschikt is;
- Het is nuttig om contacten te hebben met organisaties uit verschillende sectoren. De verschillende netwerken bieden een waaier aan mogelijkheden en dialoog.

19 PRH-Persoonlijkheid en Relaties.

Aandachtspunten per handicap

Hieronder wordt eerst kort beschreven wat het betekent om als persoon met een bepaalde handicap in een niet-aangepaste omgeving te komen. Daarna volgen algemene tips voor het werken met personen met een bepaalde handicap. Gelijke kansen bij het leren betekent niet dat iedereen identiek behandeld moet worden maar wél dat alle deelnemers gelijke kansen voor participatie wordt geboden. Er wordt een aantal kleine aanpassingen en aanpakken toegelicht. Soms zal je nood hebben aan meer gespecialiseerde informatie, dan zijn deskundige organisaties en literatuur aangewezen bronnen. Verlies niet uit het oog dat de persoon met de handicap dé ervaringsdeskundige bij uitstek is. Hij is dan ook het best geplaatst om na te gaan wat voor hem de beste oplossing is in concrete situaties. Als je iemand wil helpen, vraag dan eerst of de persoon hulp wenst en hoe hij hulp wenst.

Een organisatie zal ooit op de beperkingen van zijn (materiële) mogelijkheden stuiten. Dan is het belangrijk om aan de gebruiker duidelijk mee te delen wat er kan en wat niet. Je hoeft als organisatie ook niet steeds op alle vragen in te gaan.

Personen die slechthorend of doof zijn

Een dove persoon kan zonder hulp van een hoorapparaat geen beroep doen op nog aanwezige gehoorresten. De geluiden die de persoon nog kan waarnemen, zijn eerder vibraties die voelbaar zijn. Een slechthorende kan met een hoortoestel wel nog geluiden opvangen. Het zijn mensen met een licht tot zwaar verminderde gehoorfunctie. Voor de meeste mensen is het zo dat horen moeilijker wordt met ouder worden. Mensen die doof zijn van bij de geboorte leren meestal Gebarentaal. Wie op latere leeftijd doof wordt, schakelt over op liplezen.
Het hoofdprobleem voor personen die slechthorend of doof zijn, is de mate waarin informatie en communicatie toegankelijk zijn. Dit gebeurt zeer veel op een mondelinge manier, met name via geluid en spraak. In de praktijk betekent dit dat glazen loketten een belemmering vormen omdat dit het geluid vermindert en het hinderlijk is om te kijken. Auditieve mededelingen zoals namen afroepen, worden niet verstaan. Potentiële deelnemers kunnen niet rechtstreeks telefoneren maar moeten overgaan op een andere manier van communiceren.

Tips

- Trek eerst de aandacht;
- Geef bij het begin het onderwerp aan;
- Laat duidelijk je gezicht zien én articuleer voldoende (spraakafzien en liplezen);
- Spreek traag en met eenvoudige zinnen;
- Gebruik voldoende volume maar roep niet;
- Vermijd dialect en tracht Algemeen Nederlands als voertaal te gebruiken;
- Informatie wordt vooral geput uit visuele signalen, mimiek, mondbeeld en lichaamsexpressie en oogcontact;
- Bezorg beschikbare teksten vooraf;
- Vermijd achtergrondgeluiden;
- Plaats de lichtbron in de rug van de persoon die doof is zodat het gezicht van de gesprekspartner goed zichtbaar is;
- Laat maar één persoon tegelijkertijd spreken;
- Gebruik visuele ondersteuning (foto's, presentaties...);
- Laat een tolk Vlaamse gebarentaal toe om zijn werk te doen (voorzie voldoende tijd);
- Hulpmiddelen zijn o.m. teksten, ringleiding[20], geluidsversterking.

Voorbeeld

Vormingplus Oost-Brabant werkt samen met Fevlado om hun reguliere aanbod toegankelijk te maken voor dove en slechthorende personen. Zo gaf Fevlado onder meer vorming aan de freelancers van Vormingplus over hoe ze moeten omgaan met gehoorbeperkingen. Verder staat Vormingsplus in voor de kosten van een tolk Vlaamse gebarentaal.

Meer weten?

Verstraete F, D'Hoore R, Scheiris I (red.), Informatiebrochure 'Toegankelijkheidsproblematiek bij doven en slechthorenden', Cultuur voor Doven, Destelbergen, 2000

20 Dit hulpmiddel filtert en reduceert de achtergrondgeluiden als er een microfoon gebruikt wordt, en verbetert de geluidssignalen van hifi en tv aanzienlijk.

Personen die blind of slechtziend zijn

Totale blindheid houdt in dat er geen enkele lichtperceptie meer is. De meeste mensen zien nog altijd iets. Dit wordt slechtziendheid genoemd. Zo zou één op de duizend mensen blind zijn en één op de honderd slechtziend[21]. Er bestaan veel verschillende oogaandoeningen. Slechtziende personen hebben vaak een andere manier van kijken: door een koker, ze zien vlekken, strepen of bollen, ze hebben een wazig beeld, ze zien slechts de helft of hebben een vervormd zicht, ze zien zonder kleuren of met verwarring van kleuren, of ze hebben een centraal verstoord zicht. Voor een simulatie zie http://my-vision-simulator.com Naast de lichamelijke mogelijkheden bepalen ook de lichtinval, cognitieve mogelijkheden en het visueel geheugen van de persoon het zicht. Meestal wordt braillelezen geassocieerd met blind zijn. Slechts een kleine minderheid van de blinden kunnen braille lezen. Mensen die blind of slechtziend zijn, zijn niet geholpen door aan te wijzen of mee te delen dat het toilet 'daar' is. Mensen plots en onaangekondigd bij de arm nemen, biedt ook geen vertrouwen.

Tips

- Bezorg beschikbare teksten vooraf;
- Trek de aandacht door lichamelijk contact;
- Laat steeds weten dat je weggaat, niemand spreekt graag tegen muren;
- Informeer hen over de inrichting van het lokaal/omgeving;
- Geef gedetailleerde omschrijvingen voor 'hier' en 'daar';
- Maak de ruimten obstakelvrij, bijv. half open deuren zijn gevaarlijk;
- Geef materiaal een vaste plaats;
- Laat hen zelf kiezen waar ze zitten;
- Als er meer dan een spreker aan het woord is, zorg dan dat hij zich eerst identificeert;
- Zorg voor de geleide- en hulphond (bijv. drinkbak met water);
- Voorzie voldoende verlichting;
- Onderzoek moderne manieren om informatie om te zetten: bijv. zijn de computers toegankelijk – zijn een aanpasbaar keyboard of spraaksoftware mogelijk?
- Voorzie geluidsdragend materiaal (bijv. opnamen van de bijeenkomst);
- Bied visuele ondersteuning aan;
- Hou rekening met het lettertype:
- Gebruik schreefloze letters (bijv. helvetica, arial, verdana);
- Zorg dat ze voldoende groot zijn (min. punt 14);
- Hoofdletters zijn moeilijk leesbaar omdat men geen duidelijk woordbeeld heeft.
- Letters en achtergrond moeten duidelijk contrasteren:
- Druk op witte of gele achtergrond;
- Gebruik blauwe of zwarte kleuren op een witte achtergrond.

21 Toe-gang! Algemene richtlijnen voor de aanpassing van gebouwen voor personen met een visuele handicap. Rieke Jacobs, Sofie Vergauwe, Blindenzorg Licht en Liefde vzw, Gent, 2002.

Meer weten?

- Blindenzorg Licht en Liefde, In blind vertrouwen. Praktische tips voor een vlot contact met blinden en slechtzienden, Varsenare, 2001
- Digitale toegankelijkheidsbrochure, inspiratiebron die ervoor kan zorgen dat de levenskwaliteit van blinde en slechtziende personen aanzienlijk verbetert: www.blindenzorg-lichtenliefde.be

Personen met een lichamelijke handicap

Mensen met een lichamelijke handicap functioneren in het algemeen op hetzelfde verstandelijke niveau als personen zonder handicap. Personen met een lichamelijke handicap zijn niet enkel rolstoelgebruikers maar ook mensen die slecht te been zijn, personen met een beperkte (hand)functie... Voor sommigen is dat voor het leven, voor anderen van tijdelijke aard. Denk maar aan mensen die hun been breken of die aan de ogen geopereerd zijn of revalideren... Ook oudere mensen komen makkelijker in deze situatie terecht. Opmerkelijk is de grote heterogeniteit van de beperkingen én de daarmee gepaard gaande drempels die gesloopt moeten worden. Sommigen zullen last hebben van lang stilzitten, terwijl anderen altijd moeten zitten. Sommige hebben problemen met fijne motoriek wat het schrijven kan bemoeilijken terwijl dit bij anderen net zeer ontwikkeld is.

Tips

- Vraag vooraf wat moeilijk is en wat kan;
- Bied iets aan in handbereik;
- Voorzie dat een rolstoel kan manoeuvreren in een ruimte;
- Is er iemand die kan assisteren naar andere delen van het gebouw?
- Meestal helpen kleine aanpassingen, dit is afhankelijk van de handicap;
- Vertel het publiek dat je toegankelijk bent, of niet of slechts gedeeltelijk (bijv. parking, openbaar vervoer, toegang tot het gebouw-sanitair-cafetaria...) Geef correcte informatie;
- Behandel personen met een lichamelijke handicap niet als personen met een zware verstandelijke handicap.

Meer weten?

- Hoe help ik een rolstoelgebruiker? Centrum voor Thuiszorg, Bond Moyson
- Mobiliteitsspel Mobi-Rom, Bond Moyson.

Personen met een verstandelijke handicap

Mensen met een mentale handicap hebben verstandelijke vermogens die zich op een andere snelheid ontwikkelen en meestal ook nooit het gemiddelde niveau bereiken. Ze nemen op een andere manier deel aan activiteiten in de maatschappij, en nemen sociale rollen op die verschillend zijn van hun leeftijdsgenoten zonder verstandelijke handicap. De verstandelijke handicap heeft gevolgen op sociaal en emotioneel vlak. Personen met een verstandelijke handicap voelen zich vaak onbegrepen. Het gevaar bestaat dat de directe omgeving hen betuttelt of integendeel te hoge eisen stelt. De kennissenkring blijft vaak beperkt tot mensen uit de vertrouwde omgeving, mensen die weten dat de persoon in kwestie een beperking heeft en er rekening mee houdt. Verder zijn ze kwetsbaarder voor invloeden van bijv. commerciële initiatieven.

Tips

- Gebruik eenvoudige taal:
- Praat Algemeen Nederlands;
- Vermijd abstracte begrippen;
- Gebruik korte woorden uit de dagelijkse taal;
- Gebruik korte zinnen;
- Gebruik positieve taal.
- Neem voldoende tijd;
- Gebruik lichaamstaal;
- Onderschat de mogelijkheden niet;
- Overschat de mogelijkheden niet;
- Didactische aanpak:
- Praktische werkvormen hebben de voorkeur boven theoretische: leren vooral door ‘te doen’;
- Bouw herhaling in zodat vaardigheden meermaals geoefend kunnen worden: niet het product maar het proces is belangrijk;
- Laat vaardigheden aansluiten bij de mogelijkheden van de deelnemer;
- Spreek hen aan op hun probleemoplossend vermogen;
- Sluit aan bij de leerstijl van de deelnemer.
- Maak gebruik van materiaal met levensechte foto’s;
- Wees voorzichtig met het gebruik van symbolen;
- Verifieer of alles begrepen is;
- Probeer alle kosten voor deelname te verrekenen in het deelnamegeld. Niet iedereen is zelf in staat om gepast geld te geven voor een drankje tijdens de pauze.

Meer weten?

- Heeringa N, Zomerplaag J, Mulder A, Een leven lang leren voor mensen met een verstandelijke beperking, NIZW, Almere, 2004.
- ILSMH Europese Vereniging, Maak het eenvoudig! Europese richtlijnen voor de Productie van Eenvoudig te lezen informatie voor personen met een verstandelijke handicap ten behoeve van auteurs, uitgevers, informatieverstrekkers, vertalers en andere geïnteresseerden. Brussel, 1998.

Personen met Niet Aangeboren Hersenletsel (NAH)

De groep van personen met een niet aangeboren hersenletsel is een zeer heterogene groep. Gemeenschappelijk is dat het hier niet over een aangeboren handicap gaat. Het hersenletsel leidde tot een onomkeerbare breuk in hun leven en zij zijn v naf dat moment (tijdelijk) aangewezen op hulpverlening. Opvallend is de breuklijn voor en na het hersenletsel. Ze refereren veel aan vroeger, en blijven hopen op beterschap. In het algemeen hebben zij een moeilijk aanvaardingsproces.

Tips

- Bouw veel herhalingsmomenten in;
- Voorzie regelmatig een pauze;
- Geef positieve feedback;
- Gebruik eenvoudige taal;
- Help hen in sociale relaties;
- Focus op hun mogelijkheden;
- Maak gebruik van hun kennis en vaardigheden van voor het hersenletsel en spreek hen daar op aan.

Meer weten?

Website van private stichting Open Therapeuticum Leuven: http://www.opentherapeuticum.be

Personen met autismespectrum

Deze mensen hebben moeilijkheden met communicatie en meer bepaald met sociale relaties en het aangaan van vriendschappen. Het volgen van (onuitgesproken) sociale regels die voor de meeste onder ons vanzelfsprekend zijn, zijn voor hen soms onverstaanbaar. Dit komt bijv. tot uiting in gesprekjes of tijdens het volgen van een gesprek. Ze nemen niet altijd subtiele signalen op of maken zelf opmerkingen die voor anderen ongepast zijn. Oogcontact is soms onmogelijk of moeilijk. Sommigen nemen taal heel letterlijk. Bij de leercapaciteiten zijn er zijn gradaties mogelijk: het gaat van zware leermoeilijkheden tot meer dan gemiddelde leermogelijkheden.

Tips

- Schep duidelijkheid over regels en afspraken;
- Zorg voor routine;
- Kondig veranderingen vooraf aan, bijv. een andere lesgever;
- Kondig vooraf aan wat er zal gebeuren;
- Wees bewust van je taalgebruik: gebruik geen metaforen;
- Gebruik duidelijk taalgebruik;
- Wees ervan bewust dat jouw informatie anders geïnterpreteerd kan worden dan hoe je het bedoelt;
- Verifieer of alles begrepen is;
- Voorzie een ruimte waarin weinig afleiding mogelijk is;
- Groepswerk is niet vanzelfsprekend en houdt meestal een grote uitdaging in.

Meer weten?

- Over autisme en communicatie, Peter Vermeulen, Epo, 1999
- Zakboekje 'Autismevriendelijkheid', aan te vragen bij info@autismecentraal.com, http://www.autismecentraal.com/nl/autlogowat.asp

4
Goede praktijken

4 Goede praktijken

Getuigenis van een lid van KVLV-Vrouwen met Vaart[22]

“In ons dorp is een tehuis voor volwassenen met een matige tot ernstige verstandelijke handicap. We zagen hen wandelen en fietsen, maar niemand kende hen persoonlijk.
Als lid van KVLV-Vrouwen met Vaart nam ik enkele jaren geleden het initiatief om enkelen van hen uit te nodigen naar de ledenactiviteiten. Simonne en Wiske waren twee van hen. In overleg met de professionele begeleiders werd voor iedere activiteit nagegaan wie in een deelname geïnteresseerd was. Soms waren de activiteiten van KVLV-Vrouwen met Vaart niet voor alle bewoners even toegankelijk. Hiermee werd rekening gehouden bij de inschrijving. Uit de praktijk leerden we echter al vlug dat heel wat mogelijk is mits wat persoonlijke begeleiding, het vertalen van sommige leerinhouden, het aanbieden van een helpende hand en vooral ook het beschikbaar zijn als vertrouwenspersoon voor kleine en grote vragen.

Het beschikbaar zijn voor anderen heeft als gevolg dat je je eigen leerdoelstellingen moet aanpassen. Voor het eigen naaiwerkje of bloemstukje is er minder tijd. Omdat Simonne en Wiske wat trager werkten, hebben we vaak ook wat huiswerk meegenomen naar het tehuis. Voor mij was het belangrijkste dat ze er bijzonder veel deugd aan hadden en dat we met z’n allen elkaar wat beter leerden kennen. Het mogen deelnemen, het bij de groep horen en samen genieten van een kopje koffie met taart, bleek op zich al een deugddoende ervaring.
Toen ik door allerlei omstandigheden aan minder activiteiten kon deelnemen, is de participatie van de bewoners van het tehuis verminderd. Maar door de inzet van nieuwe vrijwilligers zijn de bewoners momenteel actief in Ziekenzorg en af en toe in de Landelijke Gilde. Deze vrijwilligers cijferen zichzelf een beetje weg om personen als Simonne en Wiske de kans te geven er bij te zijn.”

22 Bron: Liljan Smets, deelnemer/vrijwilliger KVLV-Vrouwen met Vaart, afdeling Liezele

Voordracht 'Gezonde voeding' – samenwerkingsverband KVG-Vorming[23] Regio Turnhout en Vormingplus Kempen.

KVG-Vorming was op zoek naar een interessante vorming over gezonde voeding. Omdat dit al in het open aanbod van Vormingplus Kempen zat, werd er men hen samengewerkt. De avondvoordracht had als doel praktische tips te krijgen om evenwichtig en gevarieerd te eten en voldoende te bewegen.

De voordracht had plaats in CC De Warande op 4 december 2006 om 19u30. De Warande is geen onbekende plaats voor de leden van KVG-Vorming omdat daar regelmatig een activiteit plaatsvindt van de vereniging. Het Cultureel Centrum wordt gekozen omdat de infrastructuur zeer toegankelijk is. Zo zijn er voorbehouden parkeerplaatsen dichtbij de ingang, er is een lift, een toilet voor personen met een handicap en aan de receptie is er steeds iemand aanwezig die mee kan begeleiden. Het beginuur is het gebruikelijke uur van activiteiten van KVG-Vorming.

Vooraf werd met de externe lesgeefster besproken dat een groot deel van het publiek mensen met een handicap zouden zijn. Hiermee kon ze rekening houden in haar voorbereiding, bijv. benadrukken dat ook mensen in een rolstoel voldoende moeten bewegen, dat bepaalde handicaps soms specifieke voedingtips nodig hebben... Een vraag van een dagcentrum werd vooraf doorgegeven aan de spreker. Inhoudelijk was de voordracht goed, maar de spreker gaf te weinig concrete voorbeelden en praktische tips om er zelf mee aan de slag te gaan.

De opkomst was positief, er was meer volk dan verwacht. KVG-Vorming nodigde haar eigen leden uit via de gekende weg: via het tijdschrift Handiscoop en via een uitnodiging per post aan de afdelingsbesturen. Vormingplus Kempen nodigde het ruime publiek uit via zijn website, www.prettiggeleerd.be en publiciteit in De Streekkrant. Dit werkte drempelverlagend voor beide doelpublieken.

Het wordt niet uitgesloten dat in de toekomst nog gezamenlijke activiteiten georganiseerd worden.

KVG-Vorming Regio Turnhout, Sofie Luyten
Korte Begijnenstraat 18, 2300 Turnhout
tel. 014 40 33 62, mail: turnhout@kvg.be

23 Katholieke Vereniging Gehandicapten – Vormingsbeweging.

Kijkoren en Proefneuzen[24] - Handicum

Doelstellingen

Dit project wil burgers met een verstandelijke beperking een actieve rol geven in de samenleving. In de zorg voor natuurbehoud kunnen ze een voorbeeldfunctie opnemen. Zo krijgen ze de kans om hun visie op natuur en natuurbehoud over te dragen. Ze leren samenwerken en worden aangesproken op hun sterktes. Hun kennis over natuur en natuurbeheer wordt groter. De persoon met een beperking krijgt zelf de kans om zijn mogelijkheden, kennis en vaardigheden aan de maatschappij te tonen.
Anderzijds leren de natuurgidsen van Natuurpunt ook hoe ze kunnen samenwerken met mensen met een verstandelijke beperking. Hoe kunnen zij samen gidsen en zo meer variatie en kleur geven aan hun rondleidingen?

Handicum wil mensen met en zonder beperking samenbrengen om te leren van elkaar en om samen natuur of cultuur te beleven. Het project wil interessante en gevarieerde rondleidingen aanbieden aan het publiek waarbij de nadruk ligt op zintuiglijke beleving. Het realiseert bovendien ontmoetingen tussen mensen met en zonder verstandelijke beperking op basis van gemeenschappelijke interesses en verwondering voor de natuur.

Het project heeft als bijkomende boodschap dat het heel normaal is dat personen met een beperking deelnemen aan de maatschappij. Zij nemen niet alleen 'deel', zij leiden hier zelfs een groep. Het initiatief bij dit project ligt bij de mensen met een beperking. Terwijl het meestal de maatschappij is die heel wat organiseert voor hen, kunnen zij nu zelf iets doen voor het ruime publiek.

Fasering

In de eerste fase werd het vormingspakket 'Kijkoren en proefneuzen' uitgewerkt. We ontwikkelden ook ZIEN; de rugZak voor Inclusieve Educatie rond Natuurbehoud. Het vormingspakket bevat twee luiken. Het luik voor natuurgidsen bevat beeldvorming over mensen met een beperking en leert wat 'respectvol omgaan' betekent. Het tweede luik is voor mensen met een beperking en behandelt de fauna en flora van het natuurgebied.
Mensen met een beperking werden actief betrokken bij het samenstellen van het ludieke exploratiepakket ZIEN. Het werd zo samengesteld dat het aanzet tot een zeer toegankelijke actieve en educatieve natuurexploratie voor iedereen. In het rugzakje of gidsentasje zitten geplastificeerde foto's, een visuele handleiding voor proefjes,

24 Bron: 'Kijkoren en proefneuzen' voor iedereen, Sofie Sergeant in WisselWerk, augustus -september 2007, jaargang 4 nummer 3

eenvoudige gidsen voor determinatie van vogels, planten, bomen, verrekijkers, loupepotjes om insecten en kleine dingen te bekijken, knopentouwen om de leeftijd van bomen te meten, toestelletjes om de hoogte van bomen te bepalen enzovoort.
In een tweede fase werden gidsen met een verstandelijke beperking opgeleid door Handicum in nauwe samenwerking met de gidsen van Natuurpunt. De meeste waren voordien nog nooit in een natuurgebied geweest. Ze kregen gedurende zes dagen een opleiding waarin de aandacht ging naar natuurkennis maar vooral naar verwondering, een publiek begeesteren, experiment en veel doen. Ook aan de opleiding van natuurgidsen werd aandacht besteed: ze moesten leren samen gidsen met mensen met een verstandelijke beperking. De acht cursisten met beperking waren gedurende acht weken in het gezelschap van verschillende Natuurpuntgidsen. Vervolgens werd het initiatief bekend gemaakt in de media en werden er gidsbeurten georganiseerd met natuurgidsen en hun co-gids met beperking.
Ondertussen werd ruimschoots de tijd genomen voor bijkomende vorming, tussentijdse ondersteuning en de bijsturing van zowel de gidsen met als zonder beperking.

Resultaten

De reacties bij het publiek zijn onverdeeld positief. Het publiek ontmoet een duo natuurliefhebbers. De één bekijkt het wetenschappelijk, exact, juist. De ander bekijkt het eerder intuïtief, zintuiglijk en met veel verwondering.
Dit project werd ontwikkeld door Handicum in samenwerking met de vereniging Natuurpunt en met ondersteuning van de provincie Oost-Vlaanderen. Het ging van start in september 2004 en werd afgerond in augustus 2007 met de verspreiding van de goede-praktijken-gids. Het project werd uitgewerkt voor twee specifieke gebieden in Oost-Vlaanderen, namelijk het natuurgebied Bourgoyen-Ossemeersen in Gent, en het Heidebos in Wachtebeke. Deze werking kan ook getransfereerd worden naar andere natuurgebieden. De goede-praktijken-gids is hierbij een handig hulpmiddel. Deze gids is te verkrijgen via de website van Handicum (een dvd en een papieren versie). In de dvd zijn onder andere illustratieve video's en een aantal sprekende foto's opgenomen. Er wordt ingegaan op de drempels waarop men kan stoten en er worden tips gegeven over hoe die aan te pakken...

Vormingscentrum Handicum
Schoolstraat 3, 9960 Assenede
tel.: 09 344 98 92, mail: info@handicum.be, webstek: www.handicum.be

Natuurpunt vzw
Coxiestraat 11, 2800 Mechelen
tel.: 015 29 72 20, Mail: info@natuurpunt.be, Webstek: www.natuurpunt.be

Een creatief-agogisch project[25] op maat van personen met een niet-aangeboren hersenletsel (NAH)[26] - Sociumi[27]

De start

Vormingswerk op maat van personen met een niet-aangeboren hersenletsel lijkt vandaag nog een onbeschreven blad. Toch groeit de aandacht voor deze doelgroep vanuit verschillende hoeken. Enerzijds is het positief dat met de aandacht de kansen groeien om zich als 'volwaardige burgers' te kunnen ontplooien, anderzijds is het dankzij de groeiende medisch-technologische kennis dat steeds meer mensen een zware hersenbeschadiging overleven.

In het kader van de opleiding tot Creatief Agoog namen Céline en Liv het initiatief om een theaterproject op maat van personen met een niet-aangeboren hersenletsel uit te werken. Vanuit Sociumi kreeg Liv carte blanche. Aan actief burgerschap werken, impliceert immers op zoek gaan naar vernieuwende methodieken om kwetsbare groepen in de samenleving te bereiken en te activeren. Het project vond plaats in een dagcentrum dat in de opvang van personen met NAH is gespecialiseerd. Een belangrijk vertrekpunt was om mensen met een handicap eerder met hun mogelijkheden dan met hun beperkingen in beeld te brengen.

'Een niet-aangeboren hersenletsel is een blijvend hersenletsel ten gevolge van welke oorzaak ook (beroerte, ongeval, zuurstoftekort), anders dan rond of vanwege de geboorte ontstaan, dat leidt tot een onomkeerbare breuk in de levenslijn en tot aangewezen zijn op hulp'.[28]

De opbouw van dit project betekende het doorlopen van een creatief-agogisch proces, zowel voor de deelnemers en het dagelijkse team van begeleiding, als voor Sociumi en het dagcentrum zelf. Vanuit een team van twee personen, elk vanuit de eigen invalshoek - sociaal-cultureel werker versus ergotherapeute - heeft het proces vorm gekregen, met vallen en opstaan.

Het project ging van start in november 2005, elke donderdagvoormiddag, en kende een afronding met een tentoonstelling in juni 2006. Bij de aanvang startten er 6 deelnemers op vrijwillige basis, om in schoonheid af te sluiten met 4 enthousiaste deelnemers.

Personen met NAH

Wie zijn de deelnemers, wat zijn hun verwachtingen, hun mogelijkheden…? Wie zijn wij als begeleiders? Wie is de organisatie? Waar gaan we naartoe? Het invoeren van creatief-agogisch werk in sociale- en culturele voorzieningen betekent vooral vernieuwing. Binnen de groep van NAH is een grote diversiteit aan beperkingen terug te vinden, wat een aanpak op maat des te moeilijker maakt. Toch hebben personen

25 Een creatief-agogisch project is per definitie een sociaal-artistiek project, het eerste impliceert echter een vorm van het tweede. 'Creatief-agogisch' werk kenmerkt zich als maatwerk, steeds gericht naar een specifieke doelgroep (=agogisch opzet). 'Sociaal-artistiek' werk is eerder een overkoepelende term en kan gericht zijn naar meerdere groepen tegelijk.

26 'Haal kleur uit je lijf! Naar een theaterproject op maat van personen met een niet-aangeboren hersenletsel.' Eindwerk tot het behalen van postgraduaat tot creatief agoog, 2005/2006, Liv Colonne en Céline Debisschop

27 Dit project werd gerealiseerd in samenwerking met een ergotherapeute van een dagcentrum voor personen met een niet aangeboren hersenletsel. De sociale sector en het sociaal-cultureel werk vinden elkaar hier in de opzet van een creatief-agogisch project op maat.

28 Cf. definitie vzw Horizon.

met een niet-aangeboren hersenletsel duidelijk een gemeenschappelijke noemer, een plotse breuk in de levenslijn, die zowel voor henzelf als voor hun omgeving gepaard gaat met een langdurige en moeilijke verlieservaring. Dit aspect alleen al vraagt een zeer eigen aanpak, sterk verschillend van die naar personen met een handicap van bij de geboorte.

Het medium drama als vertrekpunt en anker

Van meet af aan kreeg het project een naam. Het werd heel eenvoudig: 'het theaterproject.' Het accent werd aanvankelijk op het medium drama gelegd, om vanuit een afgebakend kader te kunnen vertrekken. Liv heeft bovendien ervaring in het jeugdtheater en met theaterworkshops. De keuze voor het medium was dus snel gemaakt. De dramatische werkvorm werd geplaatst binnen een sociale, creatieve en persoonsvormende functie, en in mindere mate binnen een trainingsfunctie.[29] De openheid t.a.v. andere media bleef echter cruciaal. Centraal stond de inzet van creatieve media als middel en niet als doel op zich. Met creatief-agogisch werk reik je immers een veelheid aan mogelijkheden aan, waardoor ervaringen en expressiemogelijkheden uitgebreid en verrijkt kunnen worden: via kleuren, lijnen, vormen, voorwerpen, lichaamswerk, klank, beweging, woord...[30] Er volgden sessies rond muziek en dans (beweging), beeldend werk (tentoonstelling) en last but not least rond het medium film. Werken met de camera bracht het team zowaar op een heel ludiek, nieuw spoor. Het ontbrekende puzzelstuk was gevonden. Het filmen bleek een verrassend louterend effect te hebben op enkele deelnemers. Met de camera kwam prompt de concentratie terug van weggeweest. Voor de deelnemers met concentratieproblemen werd de camera een ware prikkel! Heel opmerkelijk, want ze stonden nu letterlijk in de kijker. De creatief-agogische aanpak daagde uit om individueel af te stemmen en op maat van elke deelnemer te werken. Dit was broodnodig. Maar de groepscontext mocht niet verloren gaan, het zou een groepsgebeuren worden.
Tijdens de sessies kregen de deelnemers de kans om op een open, ontspannen manier met zichzelf bezig te zijn en met elkaar om te gaan. Op inhoudelijk vlak heeft dit project bij sommige deelnemers van het dagcentrum tot belangrijke inzichten – zoals de eigen regie van hun leven – geleid.

Kritische kanttekening

Creatief-agogisch werk is ervaringsgericht: het aan den lijve ondervinden van wie we zijn en hoe we functioneren. Het project kreeg waarde door het aankaarten van thema's zoals identiteit, zelfwaardering, bewustwording van zichzelf en eigen capaciteiten…op een eigen manier: 'Het was vandaag frustrerend dat ik zo'n kleine rol had. Het deed me opnieuw beseffen dat ik meer in mijn mars heb dan ik denk.' – deelnemer dagcentrum.

29 Boek: 'Werken met drama. Drama-activiteiten voor agogische beroepen', S. VANE.
30 Opleiding creatief agoog, Balans vzw.

Creatief-agogisch werk kan in elke organisatie dienst doen, weliswaar met uiteenlopende doeleinden (bijv. van vormingssessie tot teambuilding). Het typerende bestaat er net in dat creatieve werkvormen bewust gehanteerd worden, dat ze veelzijdig ontwikkeld en ingezet kunnen worden. Het invoeren van creatief-agogisch werk in sociale en culturele organisaties betekent vaak vernieuwing. Er is ruimte voor deze vernieuwing, mits een grondige duiding van de meerwaarde voor de organisatie zelf.
Om werkingsdoelstellingen te verwezenlijken, kunnen creatief-agogische projecten aanvullend inspelen op het activiteitenaanbod van een organisatie. Omwille van het persoonlijke proces is er echter nood aan respect en geborgenheid. Dit vertaalt zich in een eerste belangrijke voorwaarde: een beschikbare ruimte vrij van 'visuele vervuiling', waar zo weinig mogelijk prikkels aanwezig zijn, en waar men zich vrij kan bewegen. Er is tevens nood aan afbakening in tijd, zowel op sessieniveau als op projectniveau. Het is voor mensen met NAH niet evident om onmiddellijk een nieuwe uitdaging aan te gaan. Ze hebben voldoende tijd nodig om creatieve media te verkennen en om een individueel proces aan te gaan.
De afsluiting van het project met een toonmoment is cruciaal. Het gaat om het proces, maar steeds gericht naar het product. De frequentie en de termijn van het project zijn te bepalen met de nodige flexibiliteit eigen aan de werking van de organisatie. Om dergelijke context en sfeer te creëren, is er nood aan erkenning, begrip en medewerking van het volledige team ter plaatse én afstemming met de samenwerkende organisatie(s). In de praktijk vraagt dit vaak extra organisatie en personeelsbezetting, en moet men hier soms noodgedwongen afhaken.
Vanuit Sociumi betekent de afronding van dit project een eerste aanzet om creatief-agogisch aan de slag te gaan met een moeilijk bereikbare doelgroep; 'actief burgerschap voor kansengroepen'. Het vooropgestelde doel was mensen met NAH positief naar zichzelf leren kijken. Met dergelijke vernieuwende projecten wil Sociumi ook sensibiliserend werken bij een ruim publiek. Het werk is zeker nog niet af, aldus Sociumi.

Sociumi
Vrijdagmarkt 24-25, 9000 Gent
tel. 09 2330383, mail: info@sociumi.be, webstek: www.sociumi.be

Kunstenfestival DOEN! - Vormingplus Oost-Brabant

Doelen

Doen! is een kunstenfestival dat wil bijdragen tot een positieve beeldvorming van mensen met een verstandelijke handicap. Vormingplus Oost-Brabant en Vereniging personen met een handicap - VFG willen personen met een verstandelijke handicap stimuleren hun artistieke, creatieve mogelijkheden en talenten te ontdekken en ze onder de aandacht te brengen van het grote publiek. Op die manier wil de organisatie bijdragen tot de erkenning en aanvaarding van deze 'bijzondere' doelgroep.
Het project loopt gedurende een jaar met tal van workshops over heel Vlaams Brabant waarbij de deuren openstaan voor mensen met én zonder verstandelijke beperking. Mensen ontmoeten mekaar tijdens het schilderen, tekenen, fotograferen, het maken van een animatiefilm, muziek… Een cruciaal aspect van dit project is immers dat we ontmoetingskansen willen bieden aan personen met een verstandelijke handicap en andere mensen om zo de inclusiegedachte mee gestalte te geven.

De partners

In 2005 werd vanuit Vormingplus Oost-Brabant het initiatief genomen om een project op te zetten voor personen met een verstandelijke handicap. Hiervoor werd contact gezocht met andere organisaties. VFG organiseerde al zeven jaar een kunstenfestival voor personen met een verstandelijke handicap. Er werd overeengekomen om dit festival naar Leuven te halen en te verbreden. Twee vormingsinstellingen voor personen met een verstandelijke handicap[31] en het cultuurcentrum van Leuven[32] stapten mee in de stuurgroep. De stad Leuven stelde voor het slotweekend het hele Cultureel Centrum ter beschikking.

Activiteiten

Gespecialiseerde vormingsinstellingen, zoals VFG, vzw Vibeg en vzw Tievo, stellen hun aanbod open voor iedereen en zetten een aantal activiteiten op in functie van het kunstenfestival. Daarnaast werd een aanbod gecreëerd in voorzieningen voor personen met een verstandelijke handicap, waar anderen ook welkom zijn. Ons Tehuis Brabant uit Kampenhout organiseerde samen met het plaatselijke jeugdhuis onder andere een Djembe sessie met de bewoners van het Tehuis.
Er werden ook activiteiten opgezet met de dienst Begeleid Wonen Leuven (stap voor stap fotograferen en het maken van een animatiefilm) in het kader van het festival. En in de Stedelijke Academie 'De Lei' werden vier leerkrachten bereid gevonden om een cursus op te zetten, speciaal voor het kunstenfestival.

31 Vzw Tievo en vzw Vibeg.
32 30CC.

Tijdens het slotweekend op 19-20 oktober 2007 werden de resultaten van het maandenlange creatieve werk langs verschillende wegen aan het grote publiek getoond. Bovendien werd er nog verder gecreëerd in workshops en bij groepswerken[33]. In groep werd een Chinese draak gemaakt en een fotowand met en over de deelnemers aan deze dag. Er werd een groot kunstwerk gemaakt op de Grote markt in Leuven in interactie met de voorbijgangers.
Er stonden ook podiumactiviteiten op het programma, namelijk drie theaterstukken[34] door personen met een verstandelijke handicap, een optreden van Johan Verminnen, Steph Goossens en Gunther Neefs. Voor het peterschap en de presentatie van de slotdag gaf Thomas Vanderveken zijn medewerking.
Voorafgaand aan het slotweekend konden in oktober al heel wat werken bewonderd worden tijdens verschillende tentoonstellingen in Leuven.

- Winkelwandeltentoonstelling: negentig Leuvense handelaars maakten in oktober een plaatsje vrij in hun etalage voor een werk van een persoon met een mentale handicap. Op die manier werden de schilderijen, beelden… op een originele manier aan de buitenwereld getoond en werd een breed publiek bereikt.
- Deuren en stoelen: alle voorzieningen voor mensen met een verstandelijke handicap in het Vlaamse land kregen een oproep om oude deuren of stoelen creatief te lijf te gaan. Deze kunstige deuren en stoelen werden tijdens de week voor het festival tentoongesteld in de Predikherenkerk in Leuven.
- Koppelingen: een aantal 'valide' kunstenaars werd gekoppeld aan kunstenaars met een verstandelijke handicap. Deze duo's presenteerden telkens drie werken, elk één apart en één samen. Deze koppelingen zijn eveneens in de Predikherenkerk te bewonderen.

Het proces

Het loopt niet altijd zoals we zouden willen…
Het organiseren van een dergelijk project vraagt heel wat tijd en middelen. En niet alles loopt makkelijk. Zo was het bijvoorbeeld niet eenvoudig om voorzieningen voor personen met een verstandelijke handicap te betrekken in de activiteiten. Bijv. het vrij maken van begeleiders om hun mensen naar een workshop in de academie te brengen, is geen evidentie. We hebben dan ook een aantal van de workshops in de academie moeten aflassen. Een alternatief is om workshops te organiseren in de voorziening zelf en hierbij externe deelnemers te betrekken. Ook dit vraagt organisatie en dus tijd van de begeleiders buiten hun normale werkactiviteiten, wat ook niet zo makkelijk is.
Heel veel personen met een verstandelijke handicap zijn afhankelijk van anderen om

33 Zitdansen, theater, schilderen, klankenmedetatie, instrumenten bouwen met Het Kliekske, dans, vilten, druktechnieken, animatiefilm maken, hoeden maken,gedichten maken, zijdeschilderen, percussie.
34 Theater Tievo met 'Soep', Theater 12 met 'Otto Spiegel' en Theater Stap met 'Andorra'.

Inclusie, een mooi woord maar niet vanzelfsprekend om in de praktijk om te zetten.

zich te verplaatsen waardoor het niet vanzelfsprekend is dat ze kunnen deelnemen. Zij die zich wel zelfstandig kunnen verplaatsen, werken dan weer vaak in een beschutte werkplaats en kunnen overdag ook niet meedoen aan workshops.
Het openstellen van de programma's van gespecialiseerde instellingen als Vibeg en Tievo voor het cliënteel van Vormingplus is ook geen evidentie. De bekendmaking liep via de website en de brochure van Vormingplus, maar weinig 'validen' voelden zich geroepen om erin mee te stappen. Inclusie, een mooi woord maar niet vanzelfsprekend om in de praktijk om te zetten.
Maar ondanks dit alles was het opzet zeer geslaagd. Dat het de moeite waard is om verder te blijven doen, bewijst de getuigenis van Kristien. Zij schreef zich via Vormingplus in voor het tekenatelier van Tievo:
'Ik wil graag leren tekenen en schilderen of er toch mee bezig zijn om te ontdekken of dit me ligt en boeit. Toen ik in de brochure van Vormingplus las dat er in Tienen een tekenatelier voor een halve dag per week was, langlopend en waar je kunt uitproberen en experimenteren op je eigen manier en tempo dacht ik: dat is het.
Het is een project voor personen met een verstandelijke handicap, opengesteld voor personen zonder verstandelijke handicap. Wou ik dit wel? Wat moest ik me erbij voorstellen? Kon ik mijn ei er kwijt? Hoe zouden de contacten zijn?
Ik geniet van kunst die kinderen en mensen met een verstandelijke of psychiatrische

beperking maken omdat het zo (h)eerlijk naïef kan zijn. Naar mijn gevoel komt het zo uit hun buikgevoel, met veel spontaneïiteit gecreëerd.
Ik vind van mezelf dat ik niet kan tekenen en schilderen en ik heb er ook weinig ervaring mee. Als ik iets teken, zou ik willen dat het direct goed is en dan begin ik er meestal niet aan, met als resultaat dat ik niet probeer.
Ik waardeer erg de spontaniteit van mensen met een verstandelijke handicap en ik dacht dat het iets was waaraan ik mij zou kunnen optrekken, en waardoor ik het naieve kind in mijzelf zou durven los te laten. Niet teveel nadenken en piekeren, maar doen en ik zie dan wel wat het resultaat is. Door te doen en te oefenen ontdek ik wat ik leuk vind en waar ik dan verder in wil.
En zo is het ook in het tekenatelier. We zijn met 7. De snelheid waarmee sommigen werken of weten wat ze willen neerzetten, bewonder ik wel. Soms lijkt het in het begin op niet veel, maar dan is er Kathy. Ze is de begeleidster en lesgeefster. Ze reikt opdrachten, materialen en technieken aan en je doet dan je ding. Zij stuurt bij, staat er om uitleg te geven, helpt mee zoeken naar ideeën en om die een vastere vorm te geven, stimuleert om je eigen keuzes te maken, motiveert om door te doen, geeft schouderklopjes, heeft aandacht en respect voor ieder individu...
Ik ben blij dat ik in het tekenatelier gestapt ben en zo mijn creativiteit verder ontwikkel. Toevallig met personen met een verstandelijke beperking, in een groep met een fijne sfeer en een goede lesgeefster.'

Vormingplus Oost-Brabant
Koning Albertlaan 2, 3010 Kessel-Lo
tel: 016 525900, mail: oostbrabant@vormingplus.be,
webstek: www.vormingplusoostbrabant.be

5
Deskundige organisaties

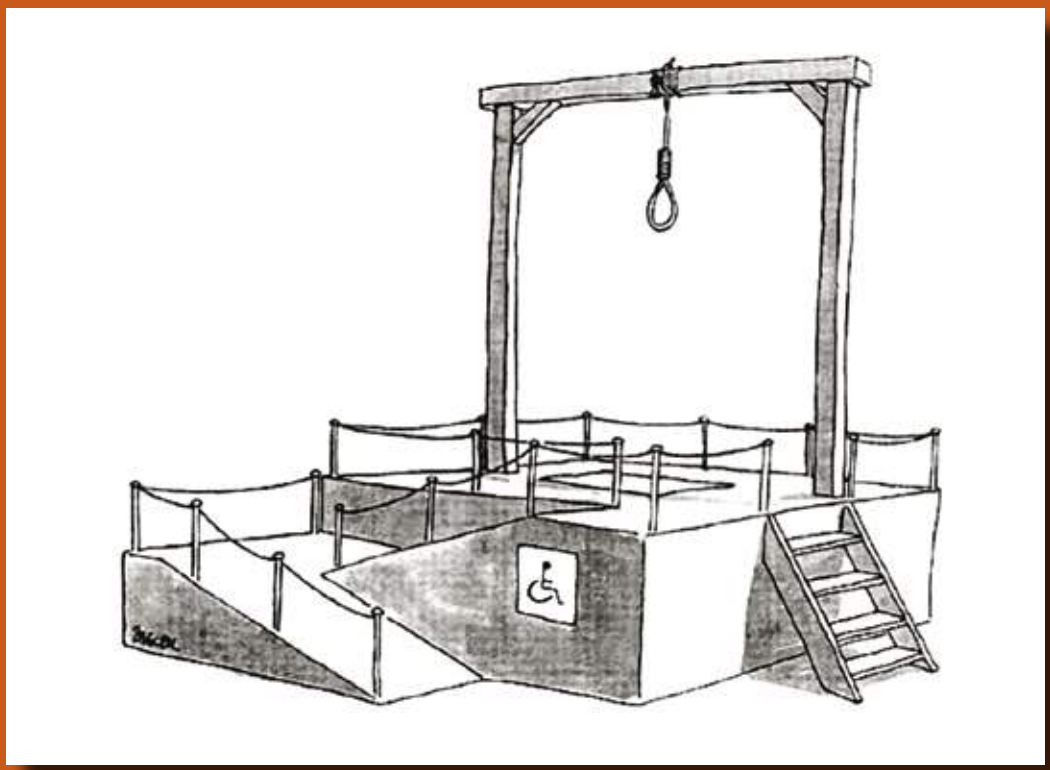

5 Deskundige organisaties

De volgende organisaties[35] zijn deskundig en werken aan het thema handicap. Je kunt ze contacteren met vragen over hun specialisme. Deze lijst is niet volledig. Ook de indeling is voor discussie vatbaar. Zo zijn bijv. verenigingen meestal ook belangenverdedigers, of organiseren ze activiteiten rond toegankelijkheid. Het is aan te raden ook in je buurt rond te kijken naar interessante lokale partners en deskundige organisaties. Sommige van deze organisaties beschikken over een documentatiecentrum.

Verenigingen uit het sociaal-cultureel volwassenenwerk

Federatie Similes

www.similes.org

Similes is een vereniging voor gezinsleden en al wie dicht betrokken is bij personen met psychiatrische problemen: partners, ouders, kinderen, broers en zussen, vrienden... Het speelt geen rol of deze persoon thuis woont, is opgenomen in een ziekenhuis of beschut of zelfstandig woont. Similes behartigt de noden van deze gezinnen bij zorgverleners, de overheid en de brede samenleving. De organisatie informeert via folders en brochures, infobijeenkomsten, studiedagen en de website. Ze biedt ook telefonisch onthaal en psychosociaal advies met gerichte doorverwijzing en juridisch advies. Tot slot brengt Similes lotgenoten samen om ervaringen te delen en van elkaar te leren. Mensen vinden zo steun en begrip. Similes beluistert het verhaal van gezinsleden en helpt hen op weg.

Katholieke Vereniging Gehandicapten Vormingsbeweging – KVG-Vorming

www.kvg.be

KVG-Vorming is een vereniging van mensen met een handicap en hun omgeving, en telt ongeveer 240 plaatselijke afdelingen en doelgroepwerkingen. KVG Vormingsbeweging biedt, naast activiteiten, actuele informatie voor personen met een handicap en doet aan belangenverdediging. De vereniging wil zowel de individuele burger als de overheid bewustmaken van het belang van een maatschappij met plaats voor personen met een handicap (inclusie).

35 De omschrijving werd overgenomen van de SoCiuS databank of van de website van de organisatie.

Liberale Beweging voor Volksontwikkeling – LBV

www.lbvvzw.be

LBV staat voor Liberale Beweging voor Volksontwikkeling en richt zich tot 50-plussers en gepensioneerden. Zij hebben ook een specifieke werking voor personen met een handicap, en bieden hun leden vormings- en ontspanningsactiviteiten aan.

Vereniging Personen met een Handicap - VFG

www.vfg.be

VFG is een erkende socio-culturele vereniging van personen met een handicap, langdurig zieken, invaliden, familie en vrienden. VFG streeft naar een maximale integratie van personen met een beperking en streeft deze doelstelling op verschillende manieren na. VFG wil personen met een handicap samenbrengen door het aanbieden van een divers activiteitenaanbod, treedt op als belangenverdediger, informatieverstrekker en doorverwijzer. VFG richt zich hierbij niet alleen tot personen met een handicap maar ook tot de ruime samenleving.

Ziekenzorg CM

www.ziekenzorg.be

Verenigt langdurig zieken en gezonden. Samen met duizenden vrijwilligers biedt Ziekenzorg CM een waaier van activiteiten aan om het sociaal isolement van langdurig zieken te doorbreken en ze te steunen in hun leven met een chronische ziekte.

Vormingsorganisaties uit het sociaal-cultureel volwassenenwerk

KR8

Deelorganisaties: De Brug, De Brug,Tiens Vormingscentrum voor Personen met een handicap – TIEVO, Vormingswerk voor Mensen met een Verstandelijke Handicap - VMG

www.vzwkr8.be

Via het bundelen van krachten streven KR8 vzw en haar lidorganisaties ernaar om een kwaliteitsvol vormingsaanbod te bieden aan personen met een handicap, hun netwerk en hun omgeving in heel Vlaanderen. De federatie wil personen met een handicap via levenslang en levensbreed leren versterken, zodat ze meer greep krijgen op hun eigen leven en als volwaardige burgers kunnen participeren in de maatschappij.

Op-Stap

Deelorganisaties: Werkcentrum voor Inrichtingswerk en Vrijetijdsbesteding - WIV, De Kei
info@dekei.be
Federatie van vormingsinstellingen die staat voor sociaal-culturele vormingsprojecten en initiatieven voor personen met een verstandelijke handicap en/of hun omgeving vanuit een emancipatorisch perspectief en gedachtegoed.

Vijftact

Deelorganisaties: Centrum ZitStil (ADHD), Vlaamse Dienst Autisme, Fevlado-Diversus (doven en slechthorenden), Gezin en Handicap (gezinnen met een kind met een handicap en volwassenen met een handicap), SIGvzw (werking met betrekking tot functioneringsproblemen)
www.vijftact.be
Vijftact is de federatie van vormingsdiensten voor personen met een handicap en hun omgeving. De vijf lidorganisaties ijveren voor een volwaardig burgerschap van personen met een handicap en voor een samenleving die hierop is afgestemd. Zij ondersteunen organisaties bij projecten rond integratie en inclusie, waaronder advies bij omgang met deelnemers met een handicap; organiseren vorming en stellen informatie ter beschikking via hun documentatiecentra, tijdschriften en gerichte publicaties, elk vanuit hun specifieke invalshoek en deskundigheid.

Z11

Deelorganisaties: Handicum (samenwerking tussen personen met en zonder handicap), Het Grote Plein (personen met een handicap), VIBEG (personen met een handicap en hun omgeving)
www.vzwz11.be
Via het bundelen van krachten streven Z11 vzw en haar lidorganisaties ernaar om een kwaliteitsvol vormingsaanbod te bieden aan personen met een handicap, hun netwerk en hun omgeving in heel Vlaanderen. De federatie wil personen met een handicap via levenslang en levensbreed leren versterken, zodat ze meer greep krijgen op hun eigen leven en als volwaardige burgers kunnen participeren in de maatschappij.

Bewegingen uit het sociaal-cultureel volwassenenwerk

Zicht op Cultuur

www.blindenzorglichtenliefde.be

Diensten op maat voor mensen met een visuele handicap in Vlaanderen en Brussel.

Belangenorganisaties

Gelijke Rechten voor Iedere Persoon met een handicap (GRIP) vzw

www.gripvzw.be

GRIP is een burgerrechtenorganisatie die bestaat sinds december 2000. Het is een gebruikersorganisatie, wat betekent dat alle bestuurders en effectieve leden van de vereniging mensen met een handicap of hun ouders, broers of zussen zijn. De inhoudelijke werkzaamheden op het vlak van beleid en de initiatieven op vlak van sensibilisatie, worden bepaald door twee stuurgroepen.

Inclusie Vlaanderen

www.inclusievlaanderen.be

Inclusie Vlaanderen is een pluralistische belangenvereniging van en voor personen met een verstandelijke handicap, hun familieleden en alle mensen die inclusie nastreven.

Zelfhulp

www.zelfhulp.be

Het informatie- en ondersteuningscentrum voor en over zelfhulp en zelfhulpgroepen in Vlaanderen.

Organisaties voor toegankelijkheid

Anysurfer

www.anysurfer.be

AnySurfer is de naam van een kwaliteitslabel voor websites die voor iedereen toegankelijk zijn.

Blindenzorg Licht en Liefde vzw

www.blindenzorglichtenliefde.be

Hulp voor personen met een visuele handicap in Vlaanderen en Brussel.

Brailleliga

www.brailleliga.be

Nationale inrichting voor het welzijn van de blinden en de visueel gehandicapten.

Hulpmiddelen ontlenen

Er bestaan verschillende (lokale) organisaties die hulpmiddelen ontlenen of die hier de coördinatie voor opnemen. Je kan contact opnemen met het Rode Kruis Vlaanderen, verenigingen voor personen met een handicap, mutualiteiten...

Intro – Leidraad voor toegankelijke evenementen en muziekfestivals

www.inclusie.be

Intro maakt muziekfestivals en evenementen toegankelijk voor mensen met een handicap. Zowel bezoekers met een handicap, organisatoren als vrijwilligers kunnen bij hen terecht.

Provinciale Steunpunten Toegankelijkheid

www.gelijkekansen.be/links.asp#toegankelijkheid

De Provinciale Steunpunten Toegankelijkheid streven naar een integraal toegankelijke samenleving waarin iedereen (personen met een handicap, senioren, personen met tijdelijke breuken…) op een volledige en autonome manier kan participeren en functioneren. De publieke voorzieningen (gebouwen en openbare ruimte) moeten dus voor iedereen betreedbaar, bereikbaar, bruikbaar en begrijpbaar zijn, met zo min mogelijk hulp van derden. Ze sensibiliseren en informeren hierover.

Toegankelijk Reizen

www.toegankelijkreizen.be

Opdracht van het Infopunt is de ontbrekende informatie over reizen met een handicap aanvullen. De gebruiker vindt hier onder andere verslagen van groepsuitstappen met personen met een handicap en fiches met technische informatie over toegankelijkheid van lokalen en sanitair.

Vlaams Communicatie Assistentie Bureau voor Doven (CAB)

www.cabvlaanderen.be

Het CAB heeft een dienst die bemiddelt tussen dove personen en erkende doventolken. Het CAB zoekt naar een vrije doventolk en zorgt ervoor dat de tolk betaald wordt.

Vlaams patiëntenplatform

www.vlaamspatientenplatform.be

Het Vlaams Patiëntenplatform VZW is een onafhankelijke koepelorganisatie van momenteel 82 patiëntenverenigingen uit Vlaanderen die streeft naar een toegankelijke zorg op maat voor de patiënt en zijn omgeving.

Andere

Maak contact (Rode Kruis)

www.maakcontact.nl

Dit platform wil mensen met en zonder handicap dichter bij elkaar brengen om de wederzijdse 'verlegenheid' te overwinnen. Door te bellen of te mailen, elkaar te ontmoeten, samen iets leuks te ondernemen en zo dat zinloze isolement te doorbreken.

Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap

www.vlafo.be

Het Vlaams Fonds wil de participatie, integratie en gelijkheid van kansen van personen met een handicap bevorderen in alle domeinen van het maatschappelijk leven. Het doel is dat zij de grootst mogelijke autonomie en levenskwaliteit bereiken. Het Vlaams Fonds subsidieert personen met een handicap en diensten of voorzieningen in verschillende domeinen.

Slotwoord

Willen we als sociaal-cultureel volwassenenwerk streven naar een diverse samenleving, dan moeten we zelf initiatieven nemen en eigen projecten ontwikkelen.

De focus van je werking verruimen of optimaliseren vraagt altijd een beetje uitproberen. Het is niet haalbaar noch wenselijk dat iedere organisatie altijd toegankelijk is voor iedereen die zich aandient. Toch is het goed als iedere organisatie nagaat tot wie ze zich kan richten en openstaat voor nieuwe doelgroepen.

Met enige zekerheid kan gesteld worden dat de genomen inspanningen niet onmiddellijk zullen lonen. Daarom is het van belang om door te zetten en zich als organisatie blijvend te profileren als toegankelijke organisatie.

Deze publicatie wil een hulp zijn bij het toegankelijker maken van je organisatie. Daartoe werden handvatten aangereikt om de eerste stappen te zetten. De goede praktijken die in de tekst verwerkt zijn, geven aan dat werken voor/met personen met een handicap niet onrealistisch is. Het vergt misschien wat creativiteit maar soms kan je met het doorvoeren van enkele aanpassingen al een heel eind geraken. We wensen iedereen die er aan begint veel succes toe!

Bibliografie

- Afdeling van de juridische studiën, Wegwijs in... de redelijke aanpassingen ten behoeve van personen met een handicap op het werk, Federale overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal overleg, Brussel, 2005
  Zie ook http://www.meta.fgov.be
- Blindenzorg Licht en Liefde, In blind vertrouwen. Praktische tips voor een vlot contact met blinden en slechtzienden, Varsenare, 2001
- Colonne L, Modern burgerschap, van creatief naar volwaardig actief burgerschap...? in Perspectief, nr. 3, 3de trimester 2006
- Devisch F, Samoy E, Mensen met functioneringsproblemen in de APS-survey 2002, Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Personen met een Handicap, Brussel, 2003
- Frans M, Vanwing T, Vormingswerk: inclusief inclusie? In VCVO-nieuwsbrief, nr. 7, september 2000
- Gezin en Handicap, Millenium toegankelijkheidsgids, Gezin en Handicap, Antwerpen, 1998
- GRIP, Inclusiespiegel Vlaanderen De deelname van personen met een beperking aan de samenleving. GRIPvzw, Brussel, 2006.
  zie ook http://www.gripvzw.be/meetindicatoren/publicatie
- Handblad, 10 à 15% Er zijn veel meer mensen met een handicap dan gedacht, nr. 22 juni 2005
- Haesaert L, Over de drempel. Toegankelijke communicatie en informatie voor doelgroepen met een handicap. Vanden Broele, Brugge, 2006
- Heeringa N, Zomerplaag J, Mulder A, Een leven lang leren voor mensen met een verstandelijke beperking, NIZW, Almere, 2004
- Het Nieuwsblad, KWB aan tafel met personen met een handicap, Vlaamse Uitgeversmaatschappij, 8 december 2006
- ILSMH Europese Vereniging, Maak het eenvoudig! Europese richtlijnen voor de Productie van Eenvoudig te lezen informatie voor personen met een verstandelijke handicap ten behoeve van auteurs, uitgevers, informatieverstrekkers, vertalers en andere geïnteresseerden, Brussel, 1998
- KVG-Vorming vzw, Beleidsplan 2006-2009, 2005
- Loysch J, Ontwikkeling en toetsing van een procedure voor het detecteren van vormingsbehoeften bij personen met een verstandelijke handicap. K.U.Leuven, 2004
- Mokos Y, Van Meerbeeck A, Tijd voor inclusie? Aangepaste vrijetijdsbesteding voor personen met een handicap. Lucas, Leuven, 2004
- Niace, New rights to learn. A tutor guide to teaching adults after the Disability

Bibliografie

Discrimination Act, part 4.Niace, Leicester, 2003
- Saerens I (Ed.), Handboek manifestaties en evenementen. Integrale veiligheid. Uitgeverij Politeia nv, Brussel, 2004
- Salto-Youth, No barriers no borders, Jint, Brussel, 2006, zie ook www.SALTO-YOUTH.net/Inclusion/
- Sergeant S, 'Kijkoren en proefneuzen' voor iedereen. Vorming voor duo's natuurgidsen met en zonder verstandelijke beperking in Wisselwerk, augustus-september 2007, p
- Van der Steen W, Van zorg naar educatie en 'learning communities' in Wisselwerk, augustus-september 2005, p4-10
- Van Hove G, Lenoir S, Vanpeperstraete L: Beeldvorming over personen met een handicap. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Gent, 2003
- Verbelen J., 'Vlamingen met een handicap of langdurige gezondheidsproblemen: dichtbij of veraf?' in Tijdschrift voor Welzijnswerk, 30e jaargang nr. 274, maart 2006, p19-28
- Verbelen J, 'Vlamingen met een handicap of langdurige gezondheidsproblemen. Integratie in sociale netwerken en publieke opinie over inclusie' in Vlaanderen gepeild! Studiedag 20 september 2005, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Brussel, 2005
- Verbelen J, Samoy E, Van Geel H, Vlamingen met een handicap of langdurige gezondheidsproblemen. Een verkennende schets van hun sociale positie en hun situatiebeleving aan de hand van concrete onderzoekscijfers, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Brussel, 2005 (stativaria 34-maart 2005) zie ook http://aps.vlaanderen.be/statistiek/publicaties/pdf/stativaria/stat34/stat34/pdf
- Verschaeren Y, Wat is daar nu zo bijzonder aan? Inclusief werken met 'bijzondere doelgroepen', in Vorming, jaargang 17 nr.4, april 2002, p 306-313, Brussel.
- Verstraete F., D'Hoore R, Scheiris I (red.), Informatiebrochure 'Toegankelijkheidsproblematiek bij doven en slechthorenden', Cultuur voor doven, Destelbergen, 2000
- Vos de Wael L (red.), Includerend denken en werken. Sociaal-cultureel werk en mensen met een handicap. Verslagboek van de Vlaams-Nederlandse conferentie, Beraadsgroep Vorming en SoCiuS Brussel, 2004.

Websites

- www.gripvzw.be (taalwijzer over mensen met een handicap, juni 2005 en voorstellingsfiche, dec 2006)
- www.toegankelijkheidsoverlegvlaanderen.be
- www.wvc.vlaanderen.be/juriwel/vlafobasis/bbb/decr070504.htm (Oprichtingsdecreet Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap, 7 mei 2004)
- http://www.koc.be/links.html
- http://www.socius.be/?action=organisaties
- http://www4.gent.be/gent/wonen/gehandicapten/folders/attitude.pdf
- http://www.opentherapeuticum.be
- http://www.cultuurnet.be/front/inhoud/detail.jsp?id=153893
- http://www.diversiteit.be

SOCIUS
Steunpunt voor Sociaal-Cultureel Volwassenenwerk vzw

Gallaitstraat 86 bus 4
1030 Brussel
www.socius.be
www.prettiggeleerd.be

